

את כל-אישך עשה אלהים למשה ולישׂראל עמו כי-יהוה את-

לקט בדור

היה יתרו מחבד במשה אי חוקן המתקן, ולעטבר ואין כןן לאל ו' שמת, לבל לפי האמור אין קושית, גם אין היה משה תולה בדולה בתמו, שנלמת ה' (י"ח) סמיה לשי' נמה שפירש כןן טעם יתרו שמוניי ופי' וישב אל יתרו חותנו (מכילי): **למשה ולישׂראל ה'** העלתן אמר טעם יתרו שפירש, שיעקר הוואר בשם שקול משה כנגד כל ישׂראל (שם): **את כל אישך** יתרו הוא מה שומר לאלה שנימוקו פו עוד מואל, ליה כןן עשה, להס' ציריות הכו' וצבאר ובעתלן: **כי** שמש יתרו וגם יתרו לא אמר לאלה מה שנימוקו, לבל שם שלל משה לאלה יתרו אמר עיקר העטם, ואין זה כמו אכרס שיש נשמתו. שעת האתם.

רשיי

יח י' וישמע יתרו כהן מדין חתן משה א ישמע יתרו רבא דמדון המדי

רשיי

לקט בדור

(א) אין פירושו מה שמת ומה לא שמת, שאלה הכמות העיר (ב) וישמע יתרו, מה שמועה שמת' וצבא, קריעת שמתם את כל וכו', אלא מאמר שאמר הכתוב את כל אשר עשה וכו' כי הוליא וכו', הכי שמוך מילת מלתי שמת עוד אשר עשה ה' (ותמר וא"ו אל וכו' הוליא, של"כ אלא כי הוליא הוא פירושו אל את כל אשר עשה, לא היה לו להזכיר פעם שנית, ישׂראל" ולהשמיע את משה, היל"ל כי הוליאס ה' ממלתי - מדרש"א), וזה אמר הכתוב ויקח וכו' ויצא וכו', א"כ מה זה דבר ששמת טון מהיליאס אשר הכרית דעמו לצוא אל המדבר לזבן צעם ישׂראל (דא"ס): (ב) במלמלא (וכן הוא גזמ') ח"ל, מלמלא עמלק שמת שהיא כחובה צלדו (פי' דדס קמויכו) דברי ר' יהושע ר' אליעזר אמר מתן מודה וכו' דצי אלעזר אמר קריעת ים סוף שמת וזה שצטעה שנקדע ים סוף נשמת המלך הטולס ועד סופו נאלמך וכו' ושמת וימם לבנו ולא קרה עוד רוח בלויס מפניס עכ"ל, ורש"י לצי' דעת ב' הנוליס ולא אמר, דבר אמר' כמנהגו, משום שזכר שלין פלוגמא אלא מר אמר מדל וכו' אמר מדל, ולא הביא דעת מלך העליו שאלמר מתן מודה שמת, הגם שרש"י נעלמו קוחס כמה פעמיס כמ"ד יתרו אמר מ"מ בל, אעפ"כ מאמר דפניו מואי השמיכו (מ"ל), וטעם ר' יהושע שאלמלא עמלק הכריתו לצבא, אפטר שירל לכפשו שלל יתדע למדון כמו שאריע לעמלק והוא כחוסס (ובלמלא קן ארע לטס) לזה עוב אומס (ר"י), או אפטר של מה שאריע לפרעה ולמריס אפטר לנחות שהיה על רשעתו ועל מרדותו נגד הקב"ה, לצב מעשה עמלק עמיד על מינת ישׂראל ומשה, לזה חקק לרצוק צעם, ולקצרו ו' י' רוחו מלשון הכתוב שאמר משה אליהס למשה ולישׂראל עמו (אוד"ה): (ג) דצי הפירושים על מאמר זה, ומה שאפטר ולקטמי צעמיס' הוא עו"ה: אין פי' נקדלו לו שני דורי קדלו לו קן, אלא החורה הק', פי' ו' שמת אלו מלויס לו כחורה מפוריס, פעם סס זה ופעם סס זה, וסס העטס שלו לא נכתב כלל אלא ולכון מדן צעם כמות, וככתב הכתוב את החורה מוארו ב' שמתו, כי בלויס היה כל ה' מואליס, וכולס מפוריס במלמלא, ורש"י לא הביא אלא ג' מסס לדוגמא, וכו' שעתה נפי' וישב כל מה שאריע לעיקר ארע ליוסף והביא ב' ו' דברים לדוגמא, והפטר עיין במדרש (ואפטר שהמדפיס השמיט מכתב וגו'), ואמר הכתוב ואתם אין עוד קושיל היכן אפטר לומר אמר שמוניי הוסיפו לו אות, לאל כל עלמו של יתרו לא נקרא לאלה על מה שומר פרשה אחת וזה היה אמר שמוניי (כן הקשה הלבוס), אין קושיל, שצטעה כמינת החורה פעם כמות שמו יתרו שהיה בו מדה זו שומר פרשה אחת ופעם קדלו יתרו שמוך ממדה זו היה בו עוד מדה שמוניי, וכשוארו בשם יתרו מודיע לנו מה ב' דברים שומר פרשה וגם שמוניי, ולפי"ו לא יקשה קושית הרא"ס שמת' קודם שמוניי לא היה לו סס יתרו ואמר שמוניי לא היה לו סס יתרו

שעת שמוניי. פסטיי. יתב.

אור הדורים

(ח) **א. וישמע וגו'.** לירך לטעם לחיה עיין הפרטים. כנגד היוסו גדול אמר חוקן משה שמוחן זו מעלה אלא וירדה ומן הראוי ראשונות לא עליו נוכחי שררה ואין לירך לומר ח' המיוחד חזרונה. ואולי כי יכוון שצח האיס בואמרו ככן לאותמו שיקפיד לתת צבו לאלס בלא סס, וכנגד מדון לומר שהסם שהיו לו ב' צמינות הרמוחות בכחן היוסו אדוק לעבודה זרה כמשמעות המושג מתיבת מדון שהסם היוסו ראש למדון ואדוק לעבודה זרה' ככן אמר הכתוב (י"ח) מה שאמר בסוף הענין אף על פי כן טעם ב' דברים נגדיס והכפייס לב' טעם ידעמו כי גדול ה' מכל האלסיס והזכר זה אין

אור בדור

אם מלך וכוונת.

אור הדורים

בו חידוש ומעלה גדולה בלמור קן גוי ח' לקוצבו בלא חוספס וגרעונו מה שלין קן לשליס רשות' כחורה אלא בצמלעות מה שקדם ליחסו בשם ככן הסם שיוודע להס החדשות לא ידעו כל הדברים מדון דבר גדול הוא שכן אומה אחת מכה וצבס כעששים:

את כל אשר וגו'. גם זה יגיד שצח האיס יעד על כי בלל יפלה פיהס. עוד טעם אומרו ככן שפשתול לדעת כל פרטי המעשים, וזה יגיד מדון לומר בצמלעות קן השגו לדעת כל אשר עשה למדון לומר שצמלעות קן השגו לדעת כלל צדק. כי אכז את יעקב, שכלל חרחה איש שואל לרעבו

אור בדור

(ב) פירוש גדולי המלמתי. (ג) מה מרעה כמינת לב.

יגא יתרו - ומשג אלה האלקות - למינות פתח גורי וכו'

רעא שמות יח יתרו

אונקלוס

קמורו רמשה ית צפרה אחת מלשה אתצפרה אשת מלשה אתה משה בחר רפפרה: ג וית חרון פגרא רי שום חר גרשם ארי פגרא רי חורית פאראעא נוכרה: תאחר גרשם פי אמר גר רחיתי

לקט בדין

(ב) אחר שלדודו. כ" כשאלמר לו הקצ"ה צמדון ו העיקר וגדולה מכולם (ושפות הוא שולץ הכי גדולה משלה י"ט לך שוב מלצים, ויקח משה את אשתו ואת בניו ונעדה אצלם, כי אין לפני ימצר גדול וקנין אולם לא וגו' ואלו חבתי לקרואו" ופגפגרה צרה האלהים, יצאם אף מקום לשם טובה, לזה משג גם זאת וסורטה אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנאלתי, נדה, אצל הכהנים לנפוק שרק אמר כל הטובות יש ראה צמדון ואלו בני, אמר לו והבן אמה מולכן, אמר לו שגם יצאם מלצים הימה לטובה יצאלה, כי נלה זה אשתי היה למר צמדון ורשעמו של פדנה גרמה יצאם מלצים

לגם לו גמולו (אח"כ), ומוק הענין הוא להגיד ולומר שהגם ששג ימרו ויעזלו ע"ז של זה לו כמה וכמה שנים כי בפעם ראשון שגה משה אליו גרשו הרועים נעמיו נדחו, לא מפני זה ו מתקומנו עד ששגה שמונחם ומעלהם של ישראל אלא הקצ"ה הלך לדבק בדם (ב"ל): (ח) עליו לפעם מינה שלוחיה שפירשו שאלה משה אומר, ולאספוקי מיהא אומרים שהיה אלצ"ה י"ל שפירשו היה שלמה למשה דורונום שהענין מהמים אמת, כי מה ענין דורונום לאלה, אלא שהבטוח ממנו, לפי שאמר ויקח את אפרה ונתי' שמות דלתי' שהלכה עם צפלה למלצים (בב"ל), גם לאספוקי שלקח אומה ימרו ממלצים אמר שלוחיה אמר שאלה אומה עם צפלה והמה ומה קודם יצאם מלצים, ונמה הלכה עם ימרו אל המדבר, זה א"ת שנמלה מאי קפסור שלמה ולנפוק שלקחה (ב"ב): (ט) ההכחה שאלכן נמן לו ענה זו בדרך הוא מצי' עשמיס, מזה

אור החיים

מוקן משה מלך עשות ככה שהלך לכה האלהים וגו' הזמן ישלמה מצינו, והבנים אלויעזר קטן היה שהיחסוהו מוראחו של משה כי נפלה אומתו על כל ולרד' ולמו שגולד בדרך צמלון, ונרשם מן הכסם בעמיוס, אצל זולת זה היו מונעים אומה מלכת קטן והיה סמור לאליעזר מלפניו, או לרצויהם י"ל לפעור צאמונחם ומה גם שמשור היה צעוניהם"א, שאמרו (מכילתא) שהכנה עם ימרו כי מחד לצח וכן וממלא שכל אומה חמיו מיתה לנפטר צאמונחם, כי לא, לפעם זה נמלאו שניהם צרה, והונח ולל' היות ימרו מוקן משה היה ששמרה לו, ואלו הרעיה ה' הדבר כהן למר שצח ימרו ומעלה משה שירמח עוד כי גם שיהי למרו כינוי של גדולה צעויו שהגם שלמה לקחה ונתי' כצדדו ונעלמו לקרות כהן מדין ממס צביוני זה ולקח לו כינוי להלכה לו אפילו אמר שלוחיה"א, אלא לרצויהם מוקן משה, והוא אומרו ויקח ימרו ומה לקח מהצ' י"ל (שמו"ר) שאמרו שלא שלמה אלא סמך על יומסין שוסמו הכמוצ צמחולה, ומוקן משה לא כהן מדין:

אדר שלוחיה: טעם שהולך למר אמר שלוחיה, שקדמה ותלמה לו למשה שלוחים ורעה מוקם חמיונו והסכים על ידה זו הוא שלקח ימרו וגו' ויצא אל המדבר וגו'.

רצונו י"ל (טס) שכתבתי בפסוק את כל אשר משה וגו' (י"א) נראה למר כי משה גרשה כשראה ג. **ישם** האמר גרשום וגו', הולך למחצו טעם שהיה עסוק בצמלות שלוחים ומרד לא רדע אישור

אור בדין

וכפרת מוקן משה ורזי מיתה: (יב) פירוש גם אלו רדעו בצדקתו שאלו קטורו שאלו קטורו ממשויו הקוראים. (יג) ולא אמר אמר עובדי, זו אמר חלק מממה: (יד) שיעור מנע אומה מללך עם משה: (טו) ואם היה ימרו מנעול גלות, לא היה עשה

אונקלוס

רעא שמות יח יתרו

ישראל מסצורם: כ ויפקח יתרו חתן ישראל מסצורם: כ ודבר יתרו

רש"י

לקט בדין

וכי והוא רק דבר אמר, ועוד פסח במשה וישאל ונחם רוציאו ה' וגו'. זו גדולה על כולם י (כס): אלהים וקיים יצאלה לנדם ונחם ורש"י, והלש"ל כי הולחם ממלצים, ל"כ בהכרח למר שחבר הול"ו וי הולח, ופירשו שמוך מילתם מלצים אשר נכלל במחו כל המכות נחם ונפלאות ששה שפטים צמלצרים מוך מה ששעשה יסועות וטובות לישראל והוא שהוקף רש"י מצינ, ל"כ" להדגיש דבר זה שהכוונה צמלצמר הוא מה שעשה לכם, ולזה הפך הסדר לפעם קודם למשה ולישראל ומ"ח אמ כל אשר עשה והגם ששעת רש"י הוא גם קרישע"ס סוף היה לטובה יצאלה כנ"ל, מה מזה וי"ת, שהוא י' דברים מוך ממלן בעון נתינת המרה ואלו הענינים וכו', אלא רדלי מנה ותי"ת: (ז) שחרי סוף כל סוף גם יצאם מלצים הללה וטובה היא לישראל ומלצים היא

אור החיים

ויקח בהבדלת שבתו וטויו ויחל מדעת מלצו הטוב, (ובמזם קט"ז), צאורה מהשמועות נדגם מזה אמרו אשר לא כן אהבו לאהבו, ורש"ס ה' צדו כי זה קריעת ים סוף ומכס אמרו מלחמת עמלק, וה האם אהב את ישראל, עוד ירלה בדיקון עוד למי ממלצים לדבריו"א, ולרצוי האומרי מלחמת עמלק הוליה הכמוצ פריע זה של הולחאת ישראל ממלצים מזה ששעת מההפלאות כי וישנע, זה יגיד כי לא הספיק לו כל מכלל כל אשר עשה, ועוד כי הוא עיקר כל אשר שמוחו של פרעה שהכריחו כנגד שלוחי של מוקם עשה ולא היה צריך לפעשה, אכן ללך כי ימרו מן הכסם רדע חוקף שצית מלצים כממרו צדצריהם (מכילתא) כי אסורי מלצים לא פתחו משולם, ומה צשצול ופ"ו, שמו"ר א') שאמרו כי גם לרצויהם (מכילתא ק"א, שמו"ר א') שאמרו כי ימרו היה מיועזי פרעה וצקי צמלצים ואסוריה, ולזה הגם שישמע כי הוליה וגו' לא ילרין הוליהו, ומה ענצמה המלחמה האלוקה, ונראה לנחם לרדך בלצו, לזה הקדים הכמוצ דבר שמונו הוליק כי הוליה וממר וישמע ימרו את כל אשר עשה פירוש וצכלל זה מלחמת עמלק צוה הוליק כי כל כל הפלאות והמוראות אשר עשה ה' בהלצוק המופתים לא היו אלא למענה ולמיתה ישראל נתיא, והוא אומרו אשר עשה למשה' והנפלאות להולח"א) צין צדריית ממוקם צם צין ששעה להללה ישראל' צין צדריית ממוקם צם צין ששעה להללה ישראל' ונצטביל עשה כל אשר עשה ושמעתי צמלק יגיד, עוד ירלה צאמורו כי הוליה לסמור צמלצמם מהמכות' צין צבם הים וכו' וצוה רדע אמריה בגדת קומת ימרו את לפורה וגו' על דרך כי הוליה וגו', ולזה לא אמר ופי הוליהו' חולת אומרו י"ל (שמו"ר ד') כי אמר ימרו למשה למי שמיעת כל העשה מהפלאים לא היה ממלציק הגם אחי מולך אשחק וכו' אמר לו עמוהו ישראל לקבל ששעת שלמה כי לא יאמון וחס ואמון לא יעשה כי התורה על הכ' סויו ולא יהיו בני צכלל אמר לו קי יאמר שז ירדפו אחריהם ואם רדפו ולא יכלו יכינו עוד ממנה וירדפו, אכן צמה ששעת כל אשר וגו' הוליק כי הוליה, וממלא כי רצונו י"ל כמלק ב. **ויקח** ימרו מוקן משה"א, פירוש ללך שהיה האלוק כי הוליה, וממלא כי רצונו י"ל כמלק ב. **אור בדין**

ד' שלפוחיה למה הוליה את משה ממלן כל ישראל, ד' ומס כן יהיה פירוש למ"ד של למשה כשגיל משה ונפגל יצאלה לומר משה ומתם, (ו) פירוש שפאלו ונדלו ישראל מהמכות, שלא עליו נחם. (ז) שאם לא פמירשונו, הלא הוא דבר נספק על כל אשר עשה, והוא לו למר וי' הוליה, אלא ורזי ששפוחיה נאמר שמה, מצדק כי הוליה. (ח) פירוש קשימ"ס סוף שבה נחמם ונמנו הוליה, (ט) ונדגם מינח יצאלה, וזה השלש מהמכות עמלק אמר וישמע ימתי, פירוש מהמכות עמלק, וצוה מצדק שמת כל אשר עשה וגו', היה כדי להוליה ישראל דוקא, ולא כדי לרדות את מלצים. (י) לזה הבט שהיה יצאם ממלצים ככלל כל אשר עשה, הוליה ממלן כדי לפמור אליו ויקח. (יא) הלא ממנו דובר, והוא די למר ויקח את צמתי

מה שמות יתרו

לעשות רשתתו, ואינו משניח אז על שום מניעה לא חסרון ממון ולא חסרון זמן ולא יעצרנו נשם ושלג וכדו' ער שמפיק זממו הדע, ומכש"כ שצריך איש ישראל להתאמץ כעבודת השם יתב' שלא יחשוב שום חשבונות כלל רק לעשות רצון עליון כלי שום מניעה, וזהו: מאובי, היינו ממה שאני רואה אויבי ה', איך מתגברים לעשות רשות אעפ"י שידרעים כי כנפשמ הוא, כמו שאנו רואים ממעשי עמלק שהיתה לו מפלה, מזה עצמו תחכמי איך לעשות מצותיך, וז"ש רש"י קרי"ס ומלחמת עמלק, היינו אעפ"י שהכל ידעו מקרי"ס, עכ"ל היתה עוד מלחמת עמלק, והיה כאופן כזה שנאמר בו ויכ"א היינו בוריות כלי שהיות כלל והעלים הילוכו כנ"ל כדי שלא יתדרשל מאיזה צד מליך, ומהו לקח לו יתרו לימוד וק"ו, שמכש"כ להדבר אל הקדושה ולעשות רצון הבורא צריך לעשות מעשה בודיות מאד שלא יהיה לו שום עיכוב כדבר ההליכה, ולכ"כ וישמע וגו' ויבא, דמיר שממע מיר כא, כמעט כלי הליכה והכל לגורל ודיותו. (לב שמח בשמו). L

א"י דנרמו עוד בזה דמצינו (שעה"פ בלק בר) שיתרו ועמלק היו שני היפכים, דבעמלק נאמר: אשר קרן בדרך, ופרש"י שהי' מצנן אותם, לפי שע"י גורל הקדושה היו באים גדים לירבק בישראל, והרשע הזה בא וצינן אותם, ויתרו ע"י הליכתו למרוב להתנייר, עי"ז היה מנרל הקדושה שראו את יתרו שהיה יושב בשלהו של עולם ונדבו לבו לילך למדבר עי"ז ניתוספו עוד גדים לישראל, ומצינו רכשאישי ישראל מרגיש בהתגברות של צד הרע צריך להתחזק כקדושה ועי"ז נשברת ונכנעת הקליפה לפני הקדושה, וזהו ראתא כמד' (ב"ר פז, ה), שמעון איש קטרון אמר בזכות עצמותיו של יוסף נקרעו הים לישראל הה"ד הים ראה ויננס, ויוסף הוא כחינת צדי"ק וירדע דבזכות מצות מילה נקרע הים (ילק"ש רמז רל"ג) ועמלק אעפ"י שראה קרי"ס וירדע כה הקדושה של מצות מילה, אעפ"י כה ונלחם עם ישראל, ורצה להנביר כה הנח"ש על המיל"ה, כמו שהוא מרומז בחיבת הנחשיל"ים, אותיות נח"ש מיל"ה, ויתרו כשראה התגברות זו היה מקרש עצמו בנגד כה הרע, והלך כקדושתו למדבר, ועי"ז קדושתו היה משבר בוחו של עמלק שהוא התגברות שלו, וזהו: מה שמועה שמע וכו', קרי"ס ומלחמת עמלק, דהיינו התגברות כה עמלק על מרת

ספר מצדק דצ"ב
 ב"ק מנן סר סלום מצדקא צ"ב
 שמות יתרו

מד

יג, ותעש בחפץ כפיה, וחפ"ץ נאמר על הרצון, והיינו בכונת הלב ועם הרצון יעשה תנועות הכפים והידיים, וזהו כונת הנמדא: כזמן שמשעבדים את לבם לשמים ע"ד (איכה ג) נשא לכבנו אל כפים, וכזה הכח גברו על עמלק והנביעו אותו, ועי"ז נודע לכל העולם שהכל תלוי בהשי"ת, וכן הוא גם ככל עת כשאישי ישראל מתפלל להשי"ת ומכוון לבו אליו, השי"ת עוזרו ומכניע שונאיו, נמצא עי"ב נסים אלו ראו הכל איך שהשי"ת כולל כל הכוחות כולם והכח וממשלה כידו, עי"כ בא יתרו להתנייר ולחסות תחת כנפי השכינה ולהיות כצוותא חדא עם ישראל ומשה, וזהו שאמר: עתה ידעתי כי גדול ה' מכל אלוקים.

7 ←

א"י כמה שקשה עוד על רכרי רש"י אלו, דהא הפסוק עצמו מסיים ואמר מהיא השמועה ששמע, דהיינו כל אשר עשה ה' לישראל, וכן על שפרט רש"י שני אלו דוקא, ונל"פ דכונתו ליישב מה שיש לדקדק בפ' דכתיב ויבא יתרו וגו' ולא כתיב וילך או ויצא יתרו, משמע מזה שההליכה היתה כהעלם והסתר לכן לא נתפרסמה, והיה הדבר כן, לפי שיתרו ידע והכיר גורל כה הרע אשר יוכל לנטלו מהליכה זו, וחשש שאם ידבר עם איש מכוונתו זו שכרצונו לילך למדבר, ירשלו אותו ויניאו אותו מכל, כאמרם אליו: מי שיושב בכבודו של עולם ילך מהיכלו ואפדנו למדבר שמם, ועי"ז אפשר יתעכב מללכת, לכך העלים והסתיר הדבר, ומיד כששמע חינף ומיד ויבא יתרו פתאום, כמעט כלי הילוך והכנה. ומנין למר יתרו דבר זה שיש לחשוש ממניעים לעכודת שמים, עי"ז פרש"י, מה שמועה שמע וכו"א היינו שכא בזריות וכלי עיכוב כלל פן יתדרשל ח"ו, ומחרץ רש"י קריעת י"ס ומלחמת עמלק, ולמד יתרו מזה, דהנה אעפ"י שכל העמים ידעו מקרי"ס ששמעו ורגזו ונכהלו ופחדו אחזתם, אעפ"י כ כא רשע זה להלחם עם ישראל, וכן נאמר גם אצל עמלק: ויכ"א עמלק להלחם דמשמע ג"כ פתאום בלי הליכה ויציאה, שכא כזריות בלי התמהוות, ומכונא כמד' (ילק"ש תתקל"ח) למה היה עמלק דומה וכו' היה עמלק להוט אחרי כנ"י ככלב, ארבע מאות פרסה פסע עמלק וכו' לעשות מלחמה עם ישראל ברפידים, עי"כ. וכל זה כדי שלא להתדרשל מהליכתו, ומצינו (תהלים קיט) מאובי תחכמי מצותיך כי כשהצדיק רואה איך הרשע עושה כל מיני ערומות

פרשת זכרון

ד צט א זכור את אשר עשה לך עמלק כו' (רכבים כה יד). דהנה שמעתי כשם הרבי איש האלקים, ר' דוב מעזריששער, שאמר (ע"לוקטוס יקום מ"רס"ה. וזאת זכרון ע"ק מ"ח), כתיב (ישעיה נ"ה, א): הוי כל צמא, לכו למים, נקרא התורה מים. ופעם כתיב (ירמיה כ"ג, כ"ט): הלא כה דברי כאש. כי יש שני יצורים. האחד הוא מחמם את האדם לעבירה. והאחר

שנתחנתו עם הגוים בשון תערוכה. ככתוב. ותערבו בגוים וילמדו ממעשיהם. ועיין לעיל בסע"א. החילוק בין שמשועיין על הכלאים, ליוצאין על הכלאים.

ומפורש רבינו עזר פירוש ויש לומר "אף" על הכלאים פירושו שלא די שלא לומדים התלמידים הדבוקים בהצדק ממעשיהם של הרשעים שהם הכלאים שמתערבים בגוים וכו'. אלא שנועטים עליהם. "ואף" הוא לשון כעס. ולכן כוונתם על הרשעים, כי נכזה תערוכה הכלאים הנ"ל בעיניהם, כן הם חוקים ברכיקות יחברך עד שגם כוונתם על כלאים. וכר"א כתב רבינו ז"ל. ויוצאין אף על הכלאים. להיות אף וחמה על הכלאים, הם הנואפים. וזה נקרא יציאה כי עקר רצונו יהי' הוא רק להיטיב, והדין שצריך להמשך פחד על הנואפים נקרא יציאה.

צט א. זכור את אשר עשה לך עמלק (רכבים כ"ה, י"ד). דהנה שמעתי כשם הרבי איש האלקים, ר' דוב מעזריששער. שאמר, כתיב (ישעיה נ"ה, א): הוי כל צמא, לכו למים. ומבוא רואים שנקרא התורה מים. שקרא הכתוב למי שצמא לתורה שהוא דבר ה'. שילך למים שהוא התורה. ופעם רבינו, הלא כה רכרי כאש (ירמיה כ"ג, כ"ט). שדברי ה' שבפי ובאי האמת הם כאש, ומהו רואים שהתורה נקרא אש. וזה מובא במסכת תענית (דף ד ע"א) ז"ל. למה נמשלו דברי תורה כאש, שנאמר הלא כה רכרי כאש וכו'. למה נמשלו דברי תורה למים, רכתיב הוי כל צמא לכו למים וכו'. עכ"ל.

כי יש שני יצורים, האחד הוא מחמם את האדם לעבירה. והאחר הוא מקרר ומשליך עצלות על האדם מלקיים המצות. והנה מובא בקידושין (ל ע"ב) בראי יצר הרע, בראי לו תורה תבלין. ע"כ. שהתורה מכיל את היצר הרע. על כן ליצר הרע המחמם את האדם לעבירה. כתיב הוי כל צמא לכו למים. שהתורה מכיל החימום. מפני שיש בתורה שני בחינות מים ואש, ומכיל שני היצר הרע הנ"ל. ונגד היצר המקרר. כתיב כה רכרי כאש, שהתורה מחמם את האדם שלא יהיה בעצלותו, וזה מדברי הגמרא ממעזרישש. ומובא זה בספר ליקוטוס יקדים (ס"ו רס"ה) ו"ה ואפשר ז"ל. שני מיני יצר הרע וכו', האחד המחמם לעבירה ח"ו. והשני הוא המכיל אותו מלקיים מצות עשה. וכנגד כוונת הקב"ה תבלין, שהוא התורה המצוה. כמו שאמרו רז"ל (קידושין ל) אם פעם כך מנוול זה, משכחו לבית המדרש. ועמוק בתורה בדהילי ודהימו וכו'. עכ"ל. ועי"ש מה שמשמין מהו הענין. וכמנוד דבריו ליעקב (ס"ו רס"ז) ד"ה כי ירדע. גם כתב בפ"ל, ד"ל בקיצור. והשני המסיתו לעבור על לא תעשה וכו', הוא דמיון האש, עכ"ל. עיי"ש.

אחד, בספר עין יעקב בהכונה. וכן פירושו על ולא ידע איש את קבורתו (רכבים ל"ה, ו'). בדרך רמז שלא השיג אדם מדרגתו, לאיזה עולם משיג הוא ברבקותו בו יחברך. מציינין על ידו, כי יכולים להשיג רבקות על ידו בגילוי, לציין עצמו לפעם אחר.

י' "ויוצאין אף", על הכלאים". פירוש, יוצאים "אפילו", ואינם מתיראים מכלאים. מתערוכות מין כשאינו מינו. כמו שכתוב, ויתערבו בגוים. וילמדו מעשיהם (חללים ק"ו, ל"ה). אבל הכרוכים עם הצדיק הנ"ל, הנם שיוצאים בין בני אדם, הם על הכלאים מושלים עלין. ויש לומר. "אף" על הכלאים, כוונתם הם על הכלאים. ואף לשון כעס הוא, כי נכזה הכלאים כעניניהם. כן הם חוקים ברבקותו יחברך.

איזת כשם גדול אחד, בספר עין יעקב, בפירוש הכונה שם. (מובא בעין יעקב רמזים ישן שעם פירוש הכונה) שהכונה מביא המהרש"א (במסכת סוטה דף י"ד ע"א ד"ה וכו' שלח), וז"ל. כבר נעשה משה גם בחיינו דבר רוחני כמלאך וכו'. ועל כן כוונתו גופו שנקבר נשאו רוחני, שאין לו גדר במקום, ואין לעמוד על מקומו המיוחד לו. עכ"ל. וזה כוונת רבינו כמה שכתב שקבורתו מרמז לרביות גדול. וכן מביא ראה מ"לא ידע איש את קבורתו", שלא השיג מדרגתו של משה, ובלה"ל. עיין גם כוונה (תיב דף פ"ט) שכתב שם ז"ל, ולא ידע איש את קבורתו. מה שנקרא קרישא. סמליה מכל שמירין, ולא ידעין עלאין ותתאין. אף הנא האי נשמתא וכו', שמיר מכל שמירין דעלמא. עכ"ל. ופירושו, שגם את משה לא משיגים כמו שלא משיגים את העתיק. וזה הרמז בהחזקת ה"ל, הוא מלא ידע איש את קבורתו. וזה מה שכותב רבינו וכן פירוש הפסוק, ולא ידע איש את קבורתו המובא אל משה רבינו (רכבים ל"ה, ו'). בדרך רמז שלא השיג אדם מדרגתו של משה, לידע לאיזה עולם משיג משה ברבקותו בו יחברך. ועיין עוד בספר בריה כוונת עולם (מאמר הסתר אסתר פרק כ"ד) שכתב ז"ל. והם סוד י"ג מדרות, שמשנה נגנו בהם, בסוד יעקב אחד כו"ג. עכ"ל. ויצי" גמטריא י"ג"ג מדרות.

מציינין על ידו, פירושו, כי יכולים להשיג על ידי הצדיק הזה שהוא ברבקות גדול, רביות בגילוי. והיינו שיכולים לתת ציונים וסומנים על הרבקות שהשיגו ממנו שזה בחינת בגילוי. ומציין עצמו לפעם אחר כשאינו עם הצדיק. ונזכר ברבקות שיהיה לו אז על ידי הצדיק, וחתור ומתחזק אצל מחדש הרביות ההיא.

יח. "יוצאין אף" על הכלאים, פירוש יוצאים אפילו, ולשון אף פירושו אפילו. היינו אפילו יוצאים השלוחים (שהם הדבוקים בהצדיק), בין בני אדם האלו המתערבים בגוים. כי אינם מתיראים מהם שיתערבו כמותם בגוים. וזה מרמז "על הכלאים" שהם למעלה מהכלאים, ששולטים עליהם, ולא לומדים מהם. וכלאים הוא לשון תערוכה שני מינים האסורים זה בזה, וגם תערוכה גוים עם יהודים הוא תערוכה מין כשאינו מינו האסורים. וכן נקראים כפסקין, אלו

המדי, שיהיו שייכים כל המצות בכל זמן, ובכל אדם. כי הוא עולם קסן. והאיך שייך מצות מחית זרעו של עמלק, בכל אדם. וכן מענין בלעם, הלא התורה היא תמידית.

י ויש לומר. כי היצר הרע הגורם עצלות ומקרר, נקרא עמלק. "עם לשון נחלים עוממות (פסחים ע"ה). על ידי זה "לק". כי יורד ומסית, עולה ומספין בו" (כ"ב ט"ז). על כן כתיב (שמות י"ז, י"ח). ויבא עמלק בו, ברפידים, ברפיזן ידים מהתורה.

י והשני נקרא בלעם, כל עם. פירושו שלא יהיה עצל לעבירה, כי אם זריז ומחומם. וכן נמי, בלעם גרם זנות לעם ישראל (כמדבר כ"ה, א), ושיבת תמיד, ככל זמן ובכל אדם.

ד. ויש לומר כי היצר הרע הגורם עצלות ומקרר נקרא עמלק. כי "עם" מתיבת עמלק הוא לשון נחלים עוממות כמובא בפסחים (דף ע"ה ע"א) שהם נחלים כבים וקרים. ועל ידי זה שמקרר את האדם מלעשות מצות, הוא "לק" לאדם. היינו שאותיות "לק" מתיבת עמלק פירושו שמסטיץ על ישראל. וכמובא בפסיקתא דר' כהנא וכן במדרש תנחומא (כי תצא סימן ט'). "עם לק" שבא "ללוק" דמן של "עם" ישראל. היינו ללקק דמן. כי עמלק שהוא היצר הרע, יורד ומסית את ישראל לחטוא. ואחר כך עולה בשמים ומסטיץ. ונמלט ונוטל נשמה. עכ"ל. ופירש ע"ה) ד"ל. במתניא תנא, יורד ומתעה, ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה. עכ"ל. ופירש ברשב"ם שם. הכי פירושו, יורד למטה ומתעה את הכרית לחטוא, ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנותו וכו'. עכ"ל. וכן ברש"י שבת (פ"ט ד"ה בא) השטן הוא יצר הרע המחטיא את האדם, הוא העולה ומסטיץ. עכ"ל. ועיין בסידור של"ה (על בימי מרדכי ואסתר בשמונה עשרה), שכתב כמו רבינו ד"ל. הוא היצר הרע הוא השטן, הוא מלאך המות, הוא המסית ועולה, ומסטיץ ויורד והורג וכו'. כי הסית וכו' שיהנו מסערת אהשוורשו, אחר כך שמאל וכו' עולה ומסטיץ וכו'. ואחר כך יורד להורג וכו'. כי ראשו (של המן) הוא סמאל וכו'. (והוא) עמלק. עכ"ל.

על כן כתוב (שמות י"ז, ח'). ויבא עמלק וכו' וילחם ברפידים, היינו ברפיזן ידים מן התורה. שזה הרפיזן הוא עצלות. וכמובא בגמרא (בכורות ה'), על ויתנו ברפידים (שמות ט"ז, א). ומבוא גם בבבלי הטורים בענין עמלק כאן. (מתד"א פכ"ג) כהן ידיים, שרפו ידיים מן המצות. וכדברי רבינו שעבוד שנתעצלו ממצות עשה. לכן בא עמלק ללחום, לעלות ולקטוג על ישראל, מחמת שרפו ונתעצלו בתורה על ידי זה העמלק המקרר, ומסטיץ.

ה. והיצר השני, נקרא בלעם. הוא היצר המחמם, שפירושו של חיבת בלעם, הוא כל עם. היינו ש"כל" יהיה קר שזה "עם", לכן כאן פירושו של "כל עם" הוא היצר הרע המחמם, שהוא בלעם רצה שלא יהי ישראל בעצלות בעבירה. כי אם זריז ומחומם. כי עמלק הוא הביטוי שהוא התקררות ועצלות. ששם "עם" מלשון עוממות, שמרמו להתקררות. אבל בלעם הוא לא

הוא מקרר ומשליך עצלות על האדם, מלקיים המצות. והנה איתא (קדושין ל'). בראתי יצר הרע, בראתי תורה תכלין. על כן ליצר הרע המחמם, כתיב הוי כל צמא לכו למים. ועל המקרר כתיב, כה דברי כאש. עכ"ל.

י והנה ודאי לחמם, הוא להמון עם. מה שאין כן לצדיקים, לא שכח כל כך לחממם לעבירה. מה שאין כן היצר הרע השני, נמצא גם בצדיקים. וכמו שאמרו רז"ל (בנכות ה'). פשפש ולא מצא, יתלה בביטול תורה. כי זה מצוי כל זמן שלא נמחה עמלק. וכדבעינו לזימור לקמן.

י והנה רדאי היצר הרע לחמם לעבירה, הוא להמון עם. מה שאין כן לצדיקים, לא שכח כל כך שהיצר יחמם אותם לעבירה. מה שאין כן היצר הרע השני של קרירות ועצלות. נמצא גם בצדיקים. וכמו שאמרו רז"ל (בככות ה') פשפש (סיבת היסורים), יתלה בביטול תורה, עכ"ל וביטול תורה הוא עצלות בלימוד התורה. כי ביטול הוא לשון ביטול מצות עשה, שלא מובא בגמרא הלשון יתלה בעובדו על התורה, כי זה היצר הרע של הקרירות מצוי כל זמן שלא נמחה עמלק. וכדבעינו לזימור לקמן.

ג. והנה ראינו בספר הקדוש, תולדות יעקב יוסף (בהקדמה דף ר' טור א' המשך מו"ה ואחר). שמדקדק המיד, שיהיו שייכים כל המצות בכל זמן ובכל אדם. כי האדם הוא עולם קסן. וד"ל שם. ועוד קשה, לפי מה שכתב הראב"ד בספר יצירה בסוד עולם שנה נפש. כי האדם נקרא עולם קסן וכו'. בנפש האדם שייכים כל רמ"ח מצות עשה, ורש"י לא תעשה וכו'. מעשה לפי זה חקשי, הרי מצינו כמה מצות שיש בכהנים מה שאינו בישראל וכו'. ומכאן הערות והספיקות הנ"ל, מלאני לבי לבאר בעזרת השם תרי"ג מצות הנ"ל, איך שהם בכל עת וזמן, והם בכל אדם וכו'. עכ"ל. ועיין בצנפת פננת (פרשת יתרו פ' ג' עמוד ר"ל טור ב') שכתב ד"ל. האיך יש מלחמת עמלק בכל דור, ובעמוד רצ"ד (טור ב') בפושט משפטים, מביא מהר"מ אלשיך, כי שר עמלק הוא יצר הרע וכו'. ע"כ. ומקשה רבינו פה לפי זה, איך שייך מצות מחית זרעו של עמלק בכל אדם. וכן מענין בלעם איך שייך בחינת בלעם בכל אדם. הלא התורה היא תמידית

ועיין מזה בזאת זכרון (אות צ' עמוד קפ"ח) ד"ל. כמו ששמעתי בשם הרב המגיד מראנא ד"ל. כי היצר הרע המחמם את האדם לעבירה, מקררים בלימוד כמו במים. וכן את היצר הרע המקרר ומטיל עצלות על האדם שלא לעשות מצות. על ידי תורה ויועז אהבה ה' יח, וחשק עשיתי מצותיו כאש. לפי זה נקראת התורה אש. כי מצד מצות עשה ולא תעשה יש יצר הרע, ולכלום התורה תכלין, עכ"ל. וכוונתו שיצר הרע של אש, הוא מבטל מצות לא עשה שמחממו לעבירה. והיצר הרע של מים הוא מבטלו מהמצות עשה, שמקררו לעצלות. והתורה מהפך לשני יצרים הנ"ל, אש התורה הוא נגד מים, ומים התורה נגד אש, שהם תכלין לשניהם.

ב. והנה רדאי היצר הרע לחמם לעבירה, הוא להמון עם. מה שאין כן לצדיקים, לא שכח כל כך שהיצר יחמם אותם לעבירה. מה שאין כן היצר הרע השני של קרירות ועצלות. נמצא גם בצדיקים. וכמו שאמרו רז"ל (בככות ה') פשפש (סיבת היסורים), יתלה בביטול תורה, עכ"ל וביטול תורה הוא עצלות בלימוד התורה. כי ביטול הוא לשון ביטול מצות עשה, שלא מובא בגמרא הלשון יתלה בעובדו על התורה, כי זה היצר הרע של הקרירות מצוי כל זמן שלא נמחה עמלק. וכדבעינו לזימור לקמן.

המתחם זה בא מסביב, כי עבירות לא שכיחות ליגמר כי אם על ידי אדם עור, ולא בעצמו. מה שאין כן עצלות, הוא בתוך האדם עצמו, ואין צורך לדבר אחר, וזה אומר, מסביב, פירושו כשתהיה צריך תמחה את זכר עמלק מתחת השמים כו'.^ל
לפורים

אסתה ק' א' ליתודדים היתה אורה, וכו'. (שם ח ט"ז). ידוע מאמר רז"ל (מגלה ט"ז) אורה זו תורה, ושמה זה יום טוב. וששון זו מילה, ויקר אלו תפילין, ולכאורה אינו מוכן כלל. י' אי קאי משום שחין, ואפשר לקיים המצות, כי כמתים חפשי חפשי (תהלים פ"ח, ו'). הלא כל מצות נמי, וצריך לדחות, שעל אלו המצות גזר אפילו ביני ובני, בעוד חיים.

עצלות הוא בתוך האדם, ואין צורך לדבר אחר. וזה אומר, והיה בהניח ה' לך וכו', מסביב. פירושו כשתהיה צריך, שכבר יש לך מנוחה מיצר הניח המהמם לעבירות, שהם בחינת בלעם. אז צריך שומור מן היצר הרע של עצלות השכיח גם בצורקים שהוא בחינת עמלק. וזה אומר המתוב כשתהיה צריך בלי עבירות, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, שלא יהיה לך עצלות.
ק. א. (אסתה ח, ט"ז). ליתודדים היתה אורה ושמה וששון ויקר. ידוע מאמר חז"ל (מגלה טו, שכתבו חז"ל. אורה זו תורה וכו', ושמה זה יום טוב וכו', וששון זו מילה וכו', ויקר אלו תפילין וכו'. עכ"ל. לכאורה אינו מוכן כלל, למה אלו ארבע מצות. בא להם אז יותר מאשר מצות, ולמה דווקא הם תלויים בנם של פורים.

ב. אי קאי משום שחין. היינו שלכאורה אפשר לחרוץ מה שקאי על אלו הדי' מצות, זה משום שחין ולא נהרגו על ידי המן, לכן אפשר להם לקיים עכשיו המצות הנ"ל, כי במתים חפשי (תהלים פ"ח, ו'), מן התורה ומן המצות. כי אילו מתו חז"ן, לא היה אפשר להם כבר לקיים המצות. וכמובא זה במסכת שבת (ל) על וכמתים חפשי שומתים חפשים ממצות. וכתב רבנו שאין זה חרוץ. שהלא כל המצות נמי בכלל זה, ולמה נקט דוקא די' מצות אלו. וצריך לדחות שעל אלו המצות גזר המן אפילו ביני ובני. היינו בין תחילת מחשבת המן שביקש להשמדם. שהיה עור עור לפני זמן יציאת הנזירה בפועל. אז אלו הדי' דברים כבר גזר עליהם שלא לקיימם. וכי כתב רש"י שם שגזר עליהם המן שלא לעסוק בתורה, וכן על השאר שעל כל אלו גזר, עכ"ל. ועיי' בספר עמק המלך (דף קצ"ה ע"א טו"ב) שגם הוא הקשה קושיא זו. וז"ל. ויש לשאול מהו קשר אלו הארבע מצות שגזר המן עליהם? וכן הקשה זה בספר צנפת פנת מהתולדות (עמוד שצ"ב). וגם הקשה כן בשל"ה (במות שכתב פושט תוצה דף מ"ח טו"ר ד). וז"ל. וקשה למה חשיב אלו יותר מכל הדי' מצות שהיו בטלן כביטול ישראל חז"ן. ורש"י פירש אלו רצה המן לטבל, וקשה מינה ליה. ונדר הלא עסקו בתורה, מדרדי עם כ"ב אלף. ועיי' מנות הלוי ע"ש. עכ"ל. לכן זה חרוץ דוחק.

וזה יש לומר. זכור את אשר עשה לך עמלק, בדרך בצאתכם ממצרים. כשהייתם במעלה גדולה. אשר קרד בדרך, פירושו בדרך הידוע הישר, הקר אומך. וציון [אולי צ"ל וציון] אומך, להתעצל ברפיון ודיים מן התורה. על ידי זה, ויזנב כך כל הנחשלים. כי אם, אם הצדיקים מתעצלים חלילה, יש לו כח יותר על החלשים וחלויים בהצדיקים, ואתה עיף ויגע כו', כי השליך עליך עצלות.

ולא ירא אלקום, כי אם אדם בא לישרה, מסייעין לו (נמ"י שבת דף קד.). משמע הכל, גם היצר הרע ראוי שיסייע.

י' על כן אמר, והיה בהניח ה' לך מכל אויביך מסביב, הוא יצר הרע עם, לא המקורר לעבירה. אלא עשה חזמם, שגם נזם לעם ישראל כשיטים, שנתחממו לעבירה, כמובא ברש"י (מכות כ"ה, א) שהיה זה על ידי עצת בלעם. וכמובא בפירוש בפסוק (שם ל"א, ט"ז) וכמובא (בפתח דין קו.).

ג. וזה יש לומר. זכור את אשר עשה לך עמלק. הוא היצר הרע המקורר. ומריק רבנו בהתפוק שכתב. בדרך בצאתכם ממצרים. שלכאורה זה מיותר, וכי לא יודעים שיצאו ממצרים. וגם תיבת בדרך מיותר, כי מה נפקא מינה מזה שהם בדרך או לא. והחרוז הוא, שבצאת ישראל מה מצרים היו במעלה גדולה, שיצאו מחמשים שער חירון, שהוא שפתה על הים מה שלא ראו יחזקאל בן בוזי. ויבדדו, מרמז שחין או בדרך חירון, שהוא מדרגתם הגדולה. ועל ידי זה וציון אומך, להתעצל ברפיון ודיים מן התורה שהשיגו אז, וירדו מדרגתם הגדולה. ועל ידי זה שקרד וציון את הצדיקים, פעל גם על החלשים, וזה ויזנב כך כל הנחשלים אחריו. כי אם הצדיקים מתעצלים חלילה במצות, אז יש לו יצר הרע כח יותר להחטיא את החלשים כעבירות. כי הם החלשים חלויים בצדיקים, שמצילים אותם בצדיקות מעבירות. ואחיה עיף ויגע. מהמת שהשליך היצר הרע של עמלק שהוא בחינת קרד, וקרד את הצדיקים בעצלות. ונחיי מהתעלות עיף ויגע לעשות מצות.

ד. ולא ירא עמלק. הוא היצר הרע, מאלקים. שעשה עמלק ההיפך ממה שצריך, כי אם בא אדם ליטהר, מסייעין לו. כמובא בשבת (דף קד.), ומלשון מסייעין שהוא לשון רבים, משמע שהכל מסייעין לו, גם היצר הרע ראוי שיסייע לו. והוא לא עשה כן מה שגם הוא מצות לסייע על הכה לטהר, מחמת שלא ירא מאלקים. כי בפשטות יש יכולת ליצר הרע להחטיא, אלא כשבא אחד מישראל ליטהר, לא רק שאין לו רשות להחטיא, אלא גם צריך לסייע לו, וכאן באו ישראל לטהר עצמם כשיצאו ממצרים, שהיו במדרגה גדולה כנ"ל, וספרו מ"ט המפירות להיטהר לקבלת התורה.

ה. על כן אמר הכתוב. והיה בהניח ה' לך מכל אויביך מסביב. שאויביך הוא יצר הרע המתחמם לעבירות, והוא בא מסביב לאדם, ולא בא כאדם עצמו. כי עבירות המתחממות, לא שכיחם ליגמר כי אם על ידי עור אדם, כמו זנות, וכו'. כבלעם. ולא חוטא בעצמו. מה שאין כן

עוד, אבוא ואתקרב אליהם ואקבל עלי עול תורה, מורא שמים ומורא הרב, ואנצל מן החטא.

גַּר שבא להתגיר, אם אמת בנותו ולשם שמים, הקב"ה מקרב ויקר הוא לו ביותר, ואין לך חביב מכל הנרים כיתרו גר אמת. אם רצוננו להכיר את אמתותו וצדקתו של יתרו, ודיוות שבו וותרנותו מעידים על כך... ניקל לתאר מה מן הראוי היה שיתחלל בלב יתרו בכואו לעשות צעד כזה.

בתחילת הפרשה מתארת התורה את יתרו כבן מדין, וממנו יי.
א, שר וחשוב היה, כבדו של עולם ישב יתרו במדין, ובכל זאת ממשמע שיש אלקים שופטים בארץ מיד הוא קם ועוזב אחריו את כל כבודו, ארצו ומשפחתו, וכו' אל המדבר השמם להסתפח אל עם של עבדים שיצאו ממצרים והם כעת נודדים במדבר, על אף שחזר כרוך בהרבה השפלה מצידו, אינו נמנע מכך, ובאין שם על לבו את פחיתות כבודו, ומבלי לשכס איזה עצה למצוא את האמת לבלתי יפחית מערך כבודו, הרי הוא נחפו ובא המדברה אל משה לקבל עליו עול תורה ומצוות. השעה דוחקת לו...

הנה לפניו הדרך האמתית אותה הפש עד הנה, אין לו פנאי כעת לשכס עצות ולהשוב מחשבות, ובודאי שלא על הישובים אוילים כאלו של כבוד וערך, בעת שכל מעיניו הם אך ורק להכיר את האמת ולהתקרב אל ה', שום מניעה שבעולם לא ימנעוהו מכך, והריהו אין רץ למצוא את האמת לאן שרק ישאווה רגליו אפילו אל המדבר השמם.

מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה

בעת ישאל השואל מנין לו ליתרו מעלת זריותו זו, שאין שם על לבו שום מחשבות צדדים בעת שהשעה דוחקת לו למצוא האמת. אמנם שמע על כל אשר עשה ה' לישראל עמו שהוציאם ממצרים, וקרע להם את הים, ונלחם להם בעמלק, כפי שהביא

פרשת יתרו

מאמר א

מה שמיעה שמע וכו'

7 שונות הן דרכי בני אדם והליכתם עלי אדמות, הולכי כמת, הולכי דרכים עקלקלות, הולכי מעגלות ומבקשים דרך. כל נתיבות עולם וכל מעגליו מוליכים אל האמת, וכל אדם יכול למצוא, מי בארובה ומי בקצרה, אין הדבר תלוי אלא בביקוש האמת בלבד, שאי אפשר לאדם למצוא האמת אם לא יגש באפלתו בכל מקום שימצא מבוקשו כי אז יאורו עיניו.

הכה נלמד פרק מגדל בניעונו של יתרו בפני האמת, וזריות שבו שהביאתו אל האמת, אחד ועשרים בנימו, יום שנקרע הים לישראל ועברו בו ביבשה, "שמעו עמים ירגזו חיל אחי יושבי פלשת..." (שמות טו, יז). אחד היה בכל גוי הארץ זה יתרו, שלא רגז ולא נבהל ולא אחזו חיל ורעדה, אלא שמח בגבורתו של הקב"ה ובכבודם של ישראל, אותה שעה נתעורר לראשונה לבוא אל ישראל ולהיות כאחד מהם. אמר יתרו: בורא עולם משדד סדרי בראשית כדי להנהיל כבוד לעמו וכל אומות ולשונות רגזות חלולות ואין נותנות לבן לבקש קרבתם של ישראל, אבוא אני תחתם ובמקומם ואתן כבוד לה' אלוקי ישראל ולעמו.

נתעורר לבוא... אך עדיין לא בא. סוף איך שמע יתרו בוא עמלק להלחם עם ישראל ברפדים, ומכל אומה ולשון באים עמו לראות בנצחוננו של עמלק ובמפלתם של ישראל חיליה, אמר יתרו: הרי כבר ידעו כל שוכני תבל וראו גבורותיו של הקב"ה הויבתו לישראל אשר עשה להם במצרים ועל הים, ועוד ערב לכם לעשות מלחמה בישראל ובאלקיו, הרי אין הכמה ואין מדע עומדים לו לאדם להצילו מן הרשע, אין לאדם מנום מן החטא אלא אם הוא עוסק בתורה ואמת רבו עליו, אף אני על בנתתי לא אשען

הנה לפניו הדרך האמתית אותה הפש עד הנה, אין לו פנאי כעת לשכס עצות ולהשוב מחשבות, ובודאי שלא על הישובים אוילים כאלו של כבוד וערך, בעת שכל מעיניו הם אך ורק להכיר את האמת ולהתקרב אל ה', שום מניעה שבעולם לא ימנעוהו מכך, והריהו אין רץ למצוא את האמת לאן שרק ישאווה רגליו אפילו אל המדבר השמם.

הנה לפניו הדרך האמתית אותה הפש עד הנה, אין לו פנאי כעת לשכס עצות ולהשוב מחשבות, ובודאי שלא על הישובים אוילים כאלו של כבוד וערך, בעת שכל מעיניו הם אך ורק להכיר את האמת ולהתקרב אל ה', שום מניעה שבעולם לא ימנעוהו מכך, והריהו אין רץ למצוא את האמת לאן שרק ישאווה רגליו אפילו אל המדבר השמם.

הנה לפניו הדרך האמתית אותה הפש עד הנה, אין לו פנאי כעת לשכס עצות ולהשוב מחשבות, ובודאי שלא על הישובים אוילים כאלו של כבוד וערך, בעת שכל מעיניו הם אך ורק להכיר את האמת ולהתקרב אל ה', שום מניעה שבעולם לא ימנעוהו מכך, והריהו אין רץ למצוא את האמת לאן שרק ישאווה רגליו אפילו אל המדבר השמם.

הודירו חז"ל: "שפירתם את המצות — מצות הבאה לידך אל תמוצינה". ע"כ.

בתינתא טבא מקרא

ומתחבתני ללמוד מוסר השכל בענין זה מן הנשיאים. שנאמר הם נשיאי המשות', ופירש רש"י — שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם שנאמר: זיובו שופרי בני ישראל ומטו מ יו... יקריבו אותם לפני המשכן — אמר רבי נחמן מה ראו הנשיאים להתגרב כאן בתחילה וכמלאכת המשכן לא התגדבו תחלה. אלא כך אמרו הנשיאים: יתגדבו מה שיתגדבו ומה שמתסרין אנו משלמין. כיון שראו שהשלמו ציבור את הכל שנאמר ומטו מ יו: "המלאכה היתה דים אמרו: 'מעתה מה לנו לעשות' הביאו את אבני השדה והמלואים לאפור ולהשיך. לך התגדבו כאן תחלה". ומכאן עלינו ללמוד שלא לזרות מעשיהם הניתנים לעשותם מיד לזמן מאוחר יותר, שהרי הנשיאים כעלי מסירות נפש היו שהזכו בשביל בני ישראל, ובמשכן שלא הודרו להביא נדבתם תיקף — נכשלו בכך.

כלל זה מצאנו גם בגמרא כסוגיא העוסקת במשמרות הכהונה אומרת הגמרא ופסיק ט: ס: "כוצינא טבא מקרא" — פירש רש"י — משל הדייט הוא האומר לחברו דלעת קטנה אני נתון לך במחוקב, אם תרצה לתלושה עכשיו — תלוש, ואם תרצה להתיחה עד שתתדל ותיעשה קרא' — הניחה ותתדל, מוב לו ליסלה מיד, שטא לאחר זמן יתחרט בו זה, או שטא לא יצטרך זה לזה. הרי נבי משמרות, מי שראוי ליסול עכשיו לא יסתין לשבת הבאה". מעיפו של כלל זה הוא כאמור שכמשך הזמן עלולות להתעורר פגיעות שונות ומשונות, על כן אין להחמיץ ההדבנות הניתנת ברגע זה גם אם קיימת אפשרות שדחיית הדבר לזמן אחר תהיה לתועלתו.

רש"י ז"ל ומטו מ יו: "מה שמועה שמע וכו' קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

אל עדיין אין זו סיבה מספקת לכתן מדין שיושב בכבודו של עולם לעזוב אחריו כבודו, וכבניעה מלאה לבוא המדברה מבלי לחשב אפילו איזה דרך ממוצעת למצוא את האמת באופן שלא יאבד את כבודו, לכך מוצאת שפתוחת האדם לחשוב הדק הישב על כל צעד ושעל בחייו בטרם שיוציא מעישו לפועל, וכדאי שכך ראוי לעשות לשר חשוב כהר"י, ומהו אמנם הפזונו ופזיונותו של יתרו שפסמהו הוא לרויך המדברה מבלי להתחשב קודם לכן על כלום.

ברם, אמנם כן, הירד הנכונה לאדם הוא שיכלכל כל דרכיו ומעשיו בסוף מעשה ומחשבה תחילה, אכן יש לפעמים מעשים הורגים שהמחשבה וההתבוננות הקודמת לפניהם תפסדם, שכן כאשר יתבונן האדם יותר מדי ושקול את צדדי המעשה לכאן ולכאן, הרי בתוך זמן הפגיו שהוא משתהה למצוא פתורנו האמיתי, עלול הוא שיופיעו אצלו פגיעות שיסתכך בהן ולכסוף ימנע עצמו מכך, הנה כי כן עדיף שמיד כאשר יעלה במחשבתו לקיים איזה מצוה או לבצע איזה מעשה טוב, יודדו מיד להוציא את המעשה אל הפועל מבלי הכנה והתבוננות מיותרת קודמת לכן, כדי שלא יהא פגיו לקלוש אותן פגיעות שיפגעוהו מלבצע את המעשה. וכפי שהודונו חז"ל ומלימה פ"י פ"ט ע"א טו: "מצות הבאה לידך אל תמוצינה". ע"כ.

וכפי שביאר הרמח"ל בספרו "מסילת ישראל" ופסק ז נמלוי חוקי מלויס: "חלקי הורחות שנים: אחד קודם התחלת המעשה ואחד אחריו כן. קודם התחלת המעשה הוא שלא חמיק האדם את המצוה, אלא בהגיע זמנה או בהדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו יסתר יחוש מעשיתו לאחוז בה ולעשות אותה. ולא ינה לזמן שיתרכה ביניהם כי אין סכנה סכנתו. אשר הנה כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה ענינוב למעשה הטוב... על כן

על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב

כך ניתן ללמוד כלל זה ממה שאמרו חז"ל (מסכת סנה' טו, לגבי כת השלישית הנכנסת להקריב קרבן פסח: תנא, היא נקראת כת עצלנית, אע"פ שאין להם אפשרות אחרת שדרי אמור להיות שלש כתות, ומה היה להם לעשות, אפילו הכי איבעי להו לורווי נפשיהו, כדתניא רבי אומר: אי אפשר לעולם כלא כסם ובלא כורס, אשרי מי שאומנתו כסם, אוי לו למי שאומנתו כורס... הרי שאפילו שנשארו בענין כזה שבהכרח צריך שיהיו ג' כיתות בשחזרות הפסח, ואלה שנשארו לאותה כת לא נתעצלו במיוחד, אף על פי כן נקראו כת עצלנית, כיון שהיה להם לורו עצמם, שיהיו בכת הראשונה, הרי שחסרון זריות, אף הוא כנדר עצלנות נקראת.

וזה שנאמר (מלי נה, יז): "על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב". ויש להבין מהי הכפילות בפסוק. ויבואר לפי האמור, שהפסוק מדבר משני סוגי העצלות, הגופנית והרוחנית, בעל העצלות הגופנית — זו הבאה על ידי התנברות יסוד העפר — נקרא "איש עצל" היינו סתם עצל, ואילו העצל הרוחני נקרא "חסר לב" — כלומר שאינו שם לבו להודרך לכל יחמיץ את המצוה או הפעשה הטוב שבאה לידו, ועל כך הוא "חסר לב".

זרחי הסיבה שהביאה את יתרו לבוא המדברה מבלי שום התחשבות במצבו ובכבודו, כי השכיל יתרו לדעת ולהכיר גדול כח הרע אשר עלול לכפלו ולהניאו מלמצוא את האמת, ואם היה שוקל יותר מדי את אשר עליו לעשות, כי אז בודאי שהיה מתרשל מכונתו ורצינו שקבל עליו, ולבסוף לא היה הולך, לכן מיד כששמע על שמע אלקום וראה לפניו את הדרך למצוא את האמת, לא נשתתה למכס עצות ומחשבות, איד, מתן, ולאן, אלא מיד נתפז ובא אל משה רבנו המדברה לקבל עליו עול מלכות שמים ועול המצוות.

מאויבי תחבמני מצוותיך

כ"ן מרן הישר שלום" מבעלזא זי"ע מכאר פני הדברים, כי ענין נשגב זה של זריות במקום שיש לחשוש ממניעים לעבודת שמים, למד יתרו מעמלק, על דרך: "מאויבי תחבמני מצוותיך" (מאליס קני, טז). בא וראה שבעת שכל יושבי תבל ראו והכירו מקריעת ים סוף את הדי הגדולה אשר עשה ה' במצרים, וחיל ורעדה אחזתם, הרי רשע זה לא נרתע כלל וללא חת "יובא עמלק וילחם עם ישראל" (מסכת ח, ט), מנין לו לרשע זה כח אפיץ כזה, אלא יודע היה עמלק כי אילו יתמהמה להתכונן למלחמה בחישוב עצות מתחכמות, ולמכס מכמסים מלחמה כזאת לעורכי מלחמה, כי אז תפול עליו אמתה ופחד ויתרשל במוימתו, לכן נחפו: "יובא עמלק וילחם עם ישראל" (מסכת ח, ט), שבא במפתיע ללא שום הכנות ושהיות קודם לכן, כי נתירא פן ישתתה ויתרשל במוימתו. ממנו למד יתרו כמה צריך האדם להודרו בבואו אל הקודש להתקרב תחת כנפי השכינה לכל ישתתה ויתמהמה, פן יניאו אותו מניעות וסבות, ואז יתנער וימנע עצמו מכל אשר קיבל עליו.

ולכן: "יובא יתרו" (מסכת יח, טז), גם הוא למד ובא במפתיע ללא שום הכנות ושהיות קודם לכן, כי נתירא פן יכשל ויתחרט מרצינו ומכל מה שקבל עליו. זה שפירש רש"י ז"ל: "מה שמועה שמע ובא" — כלומר מה הביאו לכן שנחפו לבוא בזריות מבלי הכנה ומחשבה קודם למעשה, על כך מתרג' רש"י: "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק" — ששמע יתרו שמיעה פנימית המכוננת אל הלב, שהבין כי אם לאחד כל הניסים שעשה ה' לישראל בקריעת ים סוף לא נרתע עמלק ויבוא להלחם עם ישראל, בודאי שפזיזות זריות שבו הביאו לכן, שנתירא פן ישתתה והכנות למלחמה כי אז יפחד ויתרשל במוימתו, ולכן כשעלה ברעיונו להילחם עם ישראל מיד "יובא עמלק וילחם עם ישראל", ממנו למד יתרו זריות לעבודת ה' "יובא יתרו", שבא במפתיע בזריות מופלאה ללא שום הכנות ומחשבות קודם לכן. ע"כ.

כפי שמבאר הישור' חז"ל נטיית פסוק זו: "ותגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו — ותגבר כארי, עיקר נבונה כנגד היצר הרע, שאמרו (מסע פיר מילא): 'איוזו נבור הכובש את יצרו'". אמר חז"ל (נמל"ג טו): "כל מעשיהם של צדיקים ברוחיה: אברהם כחוב בו ופליטת ית' טו: זימדת אברהם האלה אל שרה ואמר מור"י נטס טו: זימן אל הנער וימדה, דבקח — נטס טו: ז'תמדת ותער כדה אל השקט". וכן אמרו במדרש (נמל"ג טו): "תמדת האשה — אשת מנוח — ומרץ ותגד לאישך מופטס יט, א מלמד, שכל מעשיהם של צדיקים במהירות, אשר לא יתנו הפסק זמן לא אל התחלת המצוה ולא אל השלמתה, אבל לא כן במעשי הרשעים". ואמר שלמה המלך עליו השלום לפני חשבוניו: "חזית אוש מודה במלאכתו לפני מלכים ותצב, כל יתצב לפני חשבוני". והכינו י"ל פסוקיו ק"ט, יחסי לו השבח הזה, על שמה במלאכת בנין הבית ולא נתעצל בה לאחר אותה. וכן דרשוהו (טס) על משה ע"ה, על שמה במלאכת המשכן.

גם מצינו במדרש (נמל"ג טו) ער"פ (נמל"ג טו): "זמן עם כלב"א יקום — אך אומה בעולם כיוצא בהם, הרי הן ישנים מן התורה מן המצוות ועומדים משנתן כאריות, והושפים קריאת שמע וממליכין להקב"ה ונעשים כאריות...". והיינו כאמור שדוקא בעת שממלכים את הקב"ה אז הם נעשים כאריות, וכפי שנתבאר מדברי הישור' חז"ל.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים

ומצונו אמנם כי קלופת עמלק היא עצלות וקריחתו, כפי שיבאר בספר"ק "זכרון זאת" שפי' אשר ד"ס (טס): "כי היצר הרע הגורם עצלות ומקדר נקרא עמלק, עם — לשון נחלים ועומות, על ידי זה — לק — עם שבא לזקן דמן של ישראל ככלב — כי יורד ומסית עולה ומסית...". ופי' טו: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל וינח מפלג חום (מתכתוב ומטו טו): "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" — ברפידים היום מהתורה...". וזה יש לומר: זכור את

ומכאן הוראה, שכבוא האדם לקיים אהיה מצוה או לכצע אהיה מעשה טוב, שידודו מיד לחוציא את המעשה אל הפועל מבלי הכנה והתבוננות מיותרת קודמת לכן, כדי שלא יהא פניו לקליט אותן מניעות שיומנעוהו מלכצע את רצונו. וימאויכי תחכמי במצוד"ך, מה הרשע הלוהט לעשות רשעותו לא ימנע עצמו משים מניעה שכעולם להפיק זמנו, לא מחסרון מסוג, ולא מחסרון זמן, לא נשם ולא שלט יעצרו לכצע מעשה רשעתי, על אהת כמה וכמה שמתוכו של איש ישראל להאמץ בעבודה הבורא לעשות רצונו ולעבדו בלבם שלם, מבלי ששום מניעה שבעולם תמנעתו מכך.

כל מעשיהם של צדיקים ברוחיה

וכיתר שאת יש להביך, שהרי למעשה רואים את שהעולם כולו איך — ריץ ברוחיה תכל מחתרים למלא את רצונם, מצינו ויחביש את אתונו — ופירש רש"י — שהיבש הוא בעצמו. אמר לו הקב"ה: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר: וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו", כמובן שרוחיהו של בלעם לא נבעה מאתו מקור חמורו את אנשי המעלה, ורוחיהם של אנשי המעלה בוקעת ועולה מן האש הפנימית הבוקעת בתוכם כתוצאה מדבקותם ברצון העליון, מה שאין כן ורוחיהו של בלעם התנבעת ממידותיו השפלות — עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה ומטו ו"ט, ורוח כזו היתה למעשה עצלות ורשלנות, העדר רצון ורח נפשי להתגבר על המידות הרעות המורשות באדם וכוכשות אותו, עד שהוא נמשך אחריון בלא שליטה ומעצור, זוהי רווחות שכבאה כתוצאה מתוך אי יכולת לעמוד כנגד היצר.

שולח לחלוטין היתה רווחותו של אברהם אבינו. אצלו היתה החשבונה כדי לעקוד את בני חידו ולמלא בכך את רצון בוראו, פעולה הרחוקה למטרי משבע האדם, היא סותרת ונגדית את טבע כוחות החומר שבאדם, על כן היתה זו רווחות אמיתית.

מאמר ב

קריעת ים סוף ומלחמת עמלק הוראה לאמונה פשוטה בה'

יתרו כהן מדין שר וחשוב היה ובכבודו של עולם הוא יושב, כומר גדול לכל עבודה זרה היה. מיום שעמד על דעתו ועד יום שבא אליו משה רבינו בברחו מפני פרעה לא הניח יתרו עבודה זרה אחת בעולם שלא עבדה וקיימה. והנה עתה משמע פרשת קריעת ים סוף ומלחמת עמלק ונוכח כי יש אלקים שופטים בארץ ערב אחריו את כל כבודו ארצו ומשפחתו, ומיד בא אל המדבר השמש להסתפח אל עם של עבדים שיצאו ממצרים והם כעת נורדים במדבר, על אף שהדבר כרוך בהרבה השפלה מצדו אינו נמנע מכך, אין הוא שם לבו על פחיתות כבודו, הוא נחפו וקרא המדברה אל משה רבינו לקבל עליו עול תורה ומצוות.

ובעוד הנה משתאה מה נחפו יתרו לבוא אל משה המדברה ללמוד תורת ה', בעוד שלכומר משכיל כזה ראוי היה לחקור במושכלות בחקר שכלו ותבונתו ולראות באימצטנינות שלו כדי לידע את ה', ומח ראה לבוא אל משה המדברה כדי להשיג אמונתו בבורא עולם. הרי לפנינו קביעתם של חז"ל (מיטק ח"ג קמ"ו, א) כתיב (מלש"ס טו, ט): "ויוצא אותו החוצה אמר ליה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה: צא מאיצטנינות שלך לאו הזוא אורחא למנדע שמי". ומכאן שאין זה דרך הישר לידע את ה' ע"י הקירות ואיצטנינות.

כל מצוותיך אמונה

הדרך לנו חז"ל (מס"ג, ט): "תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה רבינו: שמי"ה לאוין כמנין ימות החמה, ומ"ח עשין כנגד אבריו של

לא תניח יתרו עבדות וזה אמת בקולם שלא עבדה

אין זה חרדי השופק לרובית את הישיבה הקדושה

כל המצוות בכל מצות אמונה

אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים' — כשהייתם במעלה גדולה, אשר קרך בדרך' — פירושו, בדרך הידוע הישר חקר אותך וצינן אותך להתעצל ברפיון ידים מן התורה, על ידי זה: ציונב כך לו כח יותר על החלשים ותלויים בצדיקים, זאתה עוף הלילה יש לו כח יותר על החלשים ותלויים בצדיקים, זאתה עוף וינע' — כי השליך עליך עצלות...".

למלים אנו, שיש במלחמת עמלק הוראה נוספת, מלבד כפירה וגמות רוח, והיא החיוב להלחם בעצלות וקרירות הנובעים מטומאתו של עמלק, השואב את כחו מרפיון ידים. והוא שאמרו: "וילחם עם ישראל ברפידים" — אין רפידים אלא רפיון ידים לפי שרפו ישראל ידים מדברי תורה, לכך בא שונא עליהם, לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה, כשראה יתרו קליפתו של עמלק במלחמתו מיד בא מנגד במדת היריונות: "ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים" (פס"ח, י"ז, ט).

מלחמה נמדת בלתי נמדת

אור החיים

מאריך מלכים שהוא עיקר הדבר להחמיצ מחסם, וכן הוא אומר (דברים ח' ד') ונגזק לא לשבתעבד ולהחזק אמריו על כל אשר נגלם ה'. נלקח, ועוד יש לאלוה מליחין^(ט) לעורר האהבה מה ואם להאביר נפלאותיו הרי הם רשומים באומרו שאין בן היראה שנגזק חסם צלב האדם לזה אשר הולאחי מאריך מלכים ויוזע הוא כי לא הספיק לו צדמיחה במאמר אשר עשיתי למלכים כוליאם אלא צאלמעות הסמות בגזלות, והנה לפי מה שפירשתי כי יכוון ה' לבי דברים שסם בחינת האהבה ובחינת היראה לזה רשם ה' שמיים בקרבנותם אל ה' כמשפט כל הקרב בחינת זה, היראה בצומרו אשר עשיתי למלכים הקרב למשכן ה' שיקיים הוא לעורר חיבתו כידיע פירוש אשר יסרתי יסורי נקמה למתן עשות מאמרי כמה מכות רעות צלון מספר על אשר מאן עשות מלוחי לשלוח אהבם, והנה הדבר הזה לכם לדויות והקלים הם המשמלים להתקרב לאות לעובר על מלוחי כי אהנקם ממנו ציבורי נקמה וגרות רעות כלשך ראיסם וקחו מוסר, ומתכוון ה' לרמוח להם שהם בגדר זה עלמנו של המתוויים^(ט) אם ימלחו לשמוע אל החרה ואל המנות חו בחינת היראה ירחת העונש, גם יש צשמע מאמר אשר עשיתי ירחת הרוממות בכל הכנולאות והאוחות והמופסים אשר עשה למלכים^(ט), גם צוה היראה בחינת האהבה והחיוב שכל זה עשה בשיעליו הרעים כל הבריאה ואבד אומה אחת בשיעלם, דלד זה יתלכב אדם בחינת הבורח אשר הפלוח חסדו להם, והנה הוא בחינת האהבה לה' אלהיו, והם ב' דברים הרמוזים באומרו חמרו לצית יעקב שלא חספיק היראה ונריך גם האהבה ותגיד לבני ישראל שלא ירחקו שאלה האהבה והיראה

אומרו ואציה אהבם אלי דייק חיבה אליהם לשלול השתקפות בתלך ברע התמנה ליללן והבן, עוד ירחק כפל השכר, ונריך התעלמות גדול להביא^(ט), לזה אמר ראו מוציני צבם כרחם אב על ציוס מצינין שאפילו מדרך קב רגליכם חסתי עליו ושלאחי אהבם על כנפי נשרים פירוש עניי כבוד היו ממונעים על דרך אומנם ז"ל (ילקוט הראובני ר"פ בלק)

פיה גם שסם ציוס להוציא, פיה שיה נקרא ירחת הרוממות, שאינו מפתח המעונש שמיניו, אלא נפל עליו פחד ורחם מחמת גזלו ורוממותו יענך. פיה זה עטם שני למה האריך צמיים האהבה, פיה במאמרים האלה לאלן, פיה מה האינו צוה, אם כמרגומו, הלא עדיין לא קבלו חסותו, ומה שאל את רצונם לקבלה, ואמר וצויתו, לשון ענב. פירוש בחינת עומתת גוי מלכים הינה נקדסם וצלם אל גוי ישראל, ציא פיה אין האינו כל בן בחינת אלן, אלא צווח הכמות מה שמדויק

לכני ישראל, אתם ראיכם אשר חותין די עבדות צמרים ונמיות עשיתי למצרים ואישא אתכם יתרון ברע נרפי נשרין וקביות לקט בהיר

רש"י

ממנית אמירה ולא דרשין בהו ולא מיד, האמת הוא שכל לשון אמירה היא לשון רעה, אבל אין זה אומר שהצדדים הנאמרים הם מענוג ורבות והתפארות למי שנאמר לו, אלא שיש נאמרים בלשון רעה, משא"כ כלן ששניה הכמוז לומר כי לשונות האמר ותגיד, ותבנת מגיד קשה היא למי שנאמר לו מלקמן, פשוט הוא שרעו לומר שישמי שמהו אמירות רעות למי שנאמר לכן (ג"א): וי מראה רש"י יתוף כלן כי מדרשים, כי במכילתא לא אמרו אלא וחדקק עמהם, ויאל להם זה ממינת ונגיד שפירשו סיפור צפניות, ונפסי"ו הביא ראה לזה ממה שנאמר בשמפון (שופ"ט ע"ו)

אמר דברים שקשין לאדם בנידון ופי' רש"י יתן מר, ונפסי"ו הביא ראה לזה שלא מצינו בכל המקרא ונגיד מלא בנידון, ודאי שהיא מלשון גיד, ולומר אמור להם עונשם של המנות שהיא מרה לעובר עליהם, אך מה מאוד קשה להצין דברים הללו, הלא אין כלן אלא מאמר אחד ומעוה היה מרע"ה שלא להאסוף, והיין הוא אי"ו אמירה רעה ודברים קשים, כצוה"ס ה' שהאריך לומר שדברים אלו נעצמם יש להם צ פנים, ודבריו ממוקם הם ונערים ראוים למי שנאמר, ועל פי פשטות אפשר לומר כי דברים אלו נאמרו בכלל כשמצד להם (לא עמה) ותלמוד למכס ולהויסם ממונה בדרך זה (בר"א): יא' רצו לומר צוה שלאחריה קשה מה הוונה במאמר זה, אין לומר שהוונה שימנו לב למנות מלכים כדי שלא יעשו כמעשהם, וי עלה על הדעת ששעה צבא לרומם על עליונים ותמונים למת להם מורמו ולשעות עם עובדי הויסם שלא יעשו כמקוללים שאלמות, אלא ודאי צו להראות חכמה למיני מה ששעה למלכים שבעלם, וכוונת שגמר אומר והאש אמתם ופי', וה"ו ממי" קשה, אם היו ראוים לעונשם אלו מה מיה יש ליהו חלפסדי אפשייהו, ואם לאו השועה כל הארך יקח שומר מ"ו ש לפשות משפט גלי משפט רק בשיבלי מינת ידירי, לזה אמר שאומה אחרת אינו יודע כל מה שאמס ראיסם בעיניכם שצב מוקדם שהרעו לכם נאמלה אהבם שכל אנשים ערות האריך גם בעציות שצין אדם להצויו, וכל זאת ויהגמי עליכם מדת טעם עון, אבל כשנעבו צבם לאלחי נשוא, גם אין להלות ולומר שדוקה או נאמלה אהבם, שהרי עין צעין ראיסם שכל המנות והפורעניות צו להם על ידעם דוקה (במ"ח), עוד אפשר לומר שג' מינות, אשר עשיתי למלכים" אינם דברי רש"י, אלא דברי הממחיל מלשון הכמוז, וי' מאמרים מחולקים יש כלן, עד מינת ראיסם מפרש רש"י שאינו דומה ראה למשיח, ומשם ואילן הוא מאמר שני, והכוונה בו, שאמר שנגיד על ישראל גלות ושעבוד כשצא וכן גאלתם ופדות נפסם רזה הקב"ה לפשות להם נחמ לראות נקמה במשעבדם, לזה הביא אותם בגלות דוקה להגרים אשר הם היו מיינים קודם שמדווגו להם, ומה מיושב קושיים רי"ו צמ"ל, למה לכן המלכים אם עשו רעון עליון לשעבד את ישראל (ש"א): יב' ולמעלה צ"י צו נפסוק (ר"צ ל"ו) מרעמסם כמנה פירש צבם המכילתא פסוק זה עמונו על נפסם ק"י מיל ציוס הראשון מרעמסם לכמה, אין זו סמירה, ש"י דברים היו ציוס ראשון, אלא שהסם פירש האמת שגם עד סבות מצו דרך

אור החיים

אחד ונרכיזן הם ליראה ולהכבד מטעם שכתבנו, צסמוך צנורת הסם ודבריו רבוחיו ז"ל (מכילתא) נמלאת אומר כי עוצים השנים ונורך צבם לקוים, שאמרו אלו הבגים ואלו האנשים הם דרך דרכ: הסורה ונריך כל איש מישראל לקנות שניהם אהבם ד. אתם ראיסם וגוי, נריך לעת מוות אל עליון ויראה ופנייהם יחד אהרם אל עליון צנעומות דבריו צמה שדקדק לומר אשר עשיתי באומרו אחס ראיסם אשר עשיתי וגוי כאשר אצאך למלכים שיוחר הוה לו לומר אשר הולאחי אהבם

לד שמות ג שמות

אונקלוס

ארי אריץ זית פרעה וארי אפיק
ת בני ישראל מפצרים: יואמר
ארי היו כמרי כמערך ורין קרן
אתא ארי אתא שפחחוק
והדלקה האות כי אנכי שלחתיך
לפם בדידי

רשימי

מכתיב לזכר עם המלכים: וכו' אוציא את בני
ישראל מפצרים. ואף אם משוב אני, מה לנו
לירא? שמעתי* לכה נם והולאים ממלכים (פס'):
(כ) ויאמר כי אהיה עמך. הבינו על ראשון
ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אף אל
פרעה, לא שלך היא כי אם ממשלתו, כי אהיה עמך
(פס'), והי המלכה אשר ראית במכה לך האות כי
אנכי שלחתיך (והולאת בשלחתי) וכלאי אני להלך
כאשר ראית הכסה עושה שלחתי ואינו אוכל כן
ואנכי מפצרים הקדש שועל לו וילחם משם שמועתי

ערכו ועליתו אל הצלם ותכסה שהוא נחירי בעל הארץ, וכמו שאמר יעקב קטמני בעל המסדה הים שהונעם, וכן מה
שאמר דודי בפסוק מה זרו יקראל גיה ג'ד בנפושיו, הים שהונעתי בגמולה המה גיהו ואין יוכח כנגד המטה ולא
השנו הקדש קבלה המורה יהיה וכוחו (ר"ד): (א) מחמירי וי אוליא וגו' אמר. להוליא" ששנו הוא שהם כי דברים
להוליא הם ישאל, כי אם אני ראוי לשלוח קצו מה לזכר אל פרעה ששישם שאין ראוי להיות מנהיג להוליא ואין לזכר
למורה איך הימה הגענה וכוונת אל ישראל (רא"ם): (ב) פי' תשלח הוא התלומות ואין משם שממנו מיעוט ערך
התלמי לא יעשה פרעה, גם אין משם שפי' שלוח האלוי הנכבד, כי לא אמה משה שלח אל אי כנישול השלוח
שפיר אי אהיה עמך (רא"ם): (ג) לא היה משי"ה ממופק אם הקדש' שלוח אם לא, והכוונה דבר רש"י כמו שאמרנו
שקדש' כנישול נעמנו האלוי אל הכסה לפן הכותו והי מקוץ לפן הוא כלי משלה (ג"ר):

אורי הרזיים

שלושה הפך ראונו כי אוני משוב לזכר לפני מלך יב. ויאמר כי אהיה עמך וגו'. לזכר לזכר מה
והמלכותו קיימ' לא ואנו בשלוחינו ויספק
שכחים בעל במורה והלוקח. ולא ולמד ממלכת
שמאל (ש"ש) אור אף ושמע שמאל והרנגי, ששנו כי לזכ מיעוט ערכו לא ולחזק. עוד קשה
והמלה שלח ואנו אדם נכבדה לזכר ציוות השלוח אוני דודי באותו ש"ש, וס'
כאמור ציוותו עמוס (קפ"ר פ"א) שבו מולתין צו
כני דודי וכו'. ועוד כי אוליא וגו' כי לזכ לזכר אדם
גדול במעשים שיזכה לזכות גדול מה, והם שמה
ולאיש מקלה ליתרכל באמלעות מניעת זכותו, והי
מהעורה והשפלות:

אורי בדידי

קבוצה פירוש וס' חומר ומה נכר היה לו להמשיך ולחזות שישל לזכר לפני מלכים. קבוצה ולוה לא יעיל האלמות מלוא לאלו
מדי פרעה הממיר, וכאשר לא יאמין לו שהוא נביא יהיה פסגה נמנה. קבוצה ריל אורי דודי פירוש חמבתי הוא על אהיה דבר

אונקלוס

כני ישראל עלתו קדמי ואת ג'וי
קדמי ית דחמקא די מצראי
דקרון אדון: י ובען אתא
והשלחתי זית פרעה ואפיק ית
עמי בני ישראל מפצרים:
יא ואמר משנה קדם יי קו אנכי

רשימי

מכאן, ולא העלמתי עיני ולקטוס* את אוני
מלכקסס: (ו) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה.
ואם תאמר מה חושלני, והולא את עמי, וישלח
דברך והולאים ממלכ: (וה) פוי אנכי. מה אני
שועל נחמתי - וכו' אפיקים - שועל

אורי הרזיים

אם יאמר שלוחים אמר שלוחים, והכוונה צרה כי
עמדות יתעשה שלח ימלכ פרעה לשלוח מלכ
ומיריסיג. עוד ירלכ על דרך אומנם (מבתי יי)
בדרך שלוח רולכ ללך ככ מולתין אומן, לזכ אמר
אלוי לכה פי' אם אתה חפץ במלוא א ללכ אז אני
אשלח מספר השלוח, ומה אתה למר שלח הוא
ימאם מהלך לא ישלחו. ואלו כי לזכ היה משה
משנז בעשנות כיון שלח רלכ דבר מלך שלוחו אל
אם ירלכ היה מלכ דעתו כי יט לו עשנות מניעות
והיה כי' משינו על כל עשנה ועשנה כדי שילך
מדעתו ורלוו כאלכ אכבר בסמור. עוד ירלכ על
דרך מה שירשמי כפרשט וישכ בשלוחים ויעק
לוקפ פי' לכה ואם תחמם למקרה רע ושלחך
ושלחי מלוא חמך ויוקח, והיה ששמרה לו בדרך
צמלן (לקמן ד' כ"ג) שלח הניחו המלך:
יא. פוי אנכי כי אף וגו'. פי' שפי' בשלוחים

אורי בדידי

קבוצה כפרשם שהוא פירוש הממנה זיל ומה לפני בני אפיקים בדרך דודי על לומר מורה הוי' שהפיקים לזכר לומר על דברך,
והי מי ששכר לזכר רבו לזמאי בעל עניינים, ועל פי פשוטו נראה לו שהוא נמנה רוח קדיש לכה נלכ נמלכתי שדוי שלחני עמי
ומדומקס נחת ותי הכין קומת וקומתי ויד רכתי. קבוצה שכלתי מניתי והיריה כנישול והיריה מניתי קבוצה
והיה לזכר לזכר אשלחך וכו'. קבוצה ופירוש לכה ממה ושלחך שתי, וכדי לזכר פי' שפי' משי"ה. קבוצה וכדי ימתי
באלות מקום לז פרעה. קבוצה למה כפל הלא בלתינו אל פרעה הוא הוא הולא בני ישראל.

שמות ג שמות ג

אתי קוֹת בני ישראל ואמר קהוֹן
אֶלְהָא דְאַבְרָהָמָה שְׁלִחְנִי שְׁלִחְנִי
וַיִּסְרִינִי מִיָּד מִלִּפְנֵי מֶלֶךְ מִצְרַיִם
קָהוֹן דְּוַאֲמַר יִשְׂרָאֵל אָדֹנָי

מִתְרַשְׁמוּ מִלִּפְנֵי שְׁלִחְנִי
אֶלְהָא דְוַאֲמַר יִשְׂרָאֵל אָדֹנָי

לקט בדרך

חובל הכנה ספיח וגו' מפלג סומריה חסדיה לך
אוח* על הבטחה אחרת שלילתם הריצה מפירות
שנית ומשחת . כחמ

רשימי

אור החיים

שכברים ואין אנו בזור כברים כרמים חצור
תחמוץ, הא לנדח כי אין אנו חפץ אלא לנמוכי
כמוך כעניו והטפל בעינו וזכר כנמוך כזה, וכל
זה חטובה לעטפה וכו' לוליא וגו'.

יהי דגה אנוי בל וגו'. פי' ברינו מסכים
לצור בשליחות זה ואין מקום לעטפות
שנעטפו אלא שגור קודם להאמן לניגוד ישראל
ולריך אנוי לצד להס מקודם ואמר לי מה שמשי
פי' בפשוט הוא אנוי שדמורו לי מה שמו,
והטעם כי חמל שכל צוואת בטעות האבות
חזיק להם כי שמו, בזהרם אמר נפרש לך לך
(נראהו שמו י"ז) אנוי כי אשר הולחתי וגו'.

ונצטחה הבטחה כזכה והארץ עוד אמר לו (שם י"ז)
אוי אל שדי, וכן ציעק אמר בפרשת ואלא (שם
כ"ח י"ג) וואמר אנוי כי, עוד בפרשת וישלח אמר
אנוי (שם ל"ה י"א) אוי אל שדי וגו', כא למדה כי
בכל הבטחות חזיק שמו יתבדך המצטות ומכל
שכן כשעלה נצח לולת שגור שואמר שם המטלה.
ואונו כי בכל נצורה אשר יצא כי לעבריו חבור
שמו וילמד סתום מהמפורש, ובהיות ששדודי ב' כי
אל משה בנצורה או לא הוציר לו שמו אלא בן אמר
לו אנכי אלוך אצרך וגו' לזה אמר אלוי כזה אנוי

אור בדרך

קסא ולא אמר בשמי בל, או אם אי בל. קסא
ועתה אומר כי כולא אמר הוא, ושלחו לו מה שמו כדי לנמוכי
שמו. קסא מירושם הכהן שחזיר שמו. קסא
קסא מירושם הכהן לא הוציר שמו, ומשה דקדק ואל ושלח עליו. קסא
קסא מירושם הכהן לא הוציר שמו, ומשה דקדק ואל ושלח עליו. קסא

שמות ג שמות ג

אתה יצא אלהים על הקר הזה יג ואמר
קבא אפוקיה ית עשא מפרים
תפלהו בגם יי על מורא הדין
יג ואמר משה בגם יי הא אנו

רשימי

לקט בדרך

יד פי' כי רחוק יש לך מן הפנה כנגד כי משחק, מה
שמשמש שאין אמה יכול לעשות שליחותי ממתח שאין אמה
ראוי, לך לא ראה את הפנה שהוא ראוי שאין ראו לשליחות
עלה וגשבו זה לנוח עליו אש לולא ב' יג ויש וישע
עשה השליחות כשלוני כן היא, וישע ב' שמשכח נומח
לחיות בפנה ויזוק לפי פרעה, הרי לך הפנה שמשכח
נומח לחיות אולם מהאש, שהרי ען הוא, ואינו אולם
(מהדו"ש"), ופי דרך זה הרשון יהיה פי' מים, והי'
מראה בלגג על הפנה, ודרך זה דמוק הוא שמשכח ואין
שליחל והרשון לך מה, שברי הוא דבר כפי עניו ואלו
למך קושימו ב' של מרע"ה, לזה אמר דבר אחר (מ"ל):
מקלם המדש כולו, ח"ל שהש"י פקוק ממכנו: יעמד פי' ג'
נחדש השליש עכ"ל, הרי שמשכח שליח נקרא ג' מדשכ: שו)
אל משה ממש כמו בדרך הא', גם מה שמשכח ב' מדשכ:
יהיה כן גם בדרך הא', ואין מילוק בין ג' מדשכ רח
ולפי דרך ה' מקודם למטה של יקיים שליח מפרים יהיה לו אוח מעמד הנצח יקיים, ומצד מה מלאה בלגג
על יציאת מפרים, אבל על שליחות פרעה לא נמן לו אוח ויזוק רח העניו שיהיה שמו שם (ר"ע): (יז) לריך להציל
דוגמת, שלא תקשה לך היקר יהיה יציאת מפרים אוח על הבטחה מעמד הנצח, הלא אוח זה עצמו רח הנצחה, ועדך
מראה נרד, אבל מנינו יעשני' דוגמתו שהצויה שלא למר למוך המלך שמשכח שיקיים לך הבטחה מפלג סומריה יהיה

שמי מוחסות . על יד מה חזק חזק דנין דנין דנין דנין

אור החיים

כוונת הכוונת הוא על זה בדרך צדא ה' להטונו על
לחשון לחשון, כנגד מה שאמרתי מי אנכי כי אלק אל
פרעה דע כי שם אלויה עמד ומעטה גדולקך גדולה
מגדולתו וכחך גדול מכתרו ואומר מוטלת עליו
ממכ"ש שמופתה אימתו עליו ורחוי להיות בעניו
כדיוע. גם בזה סבר לו מה שאמר שאינו ראוי
להוציא כי לן הכהן ה' שבטנו גדולכ"ש)
ואומר זה לך כאות פי' זה לך כאות שאלה ראוי
לעשות דבר גדול כזה, ומה הוא כאות כי אנכי
שלחתי ואינו לא היית ראוי לא כ"ש שולחתי).
ומה מקום להשמש שליח ראוי. ואומר בהלחך

אור בדרך

קבא יזכר ממה. קבא והוא זה לולא עמו. קבא
אנו ממנהל עניו על ידי שליח, אבל דבר זה אינו שייך בספ"ה ענינו. קבא
יד דוקא, ולא על ידי איש משנים בעיני ענינו. קבא

משלי כד

חמנום יונתן

רנג
משלי כד
חמנום יונתן
בשפתיה: כשאל-האמור פאשר עשד-לי פון
אעשד-לי לאש פפגלי: דעל-שדד ל-
אלש-עצל עברתי ועל-פרם אדם חסר-לב:
רשיי
מסמפה לרען כרענון: (ל-איש עצל על גירסם פלמוזי:
צבורת דוד
לומר אף אם בשום פעם פתחת אתה לרען בשפתוך לעשות רעות, עם כל זה אתה לא תעשה כן: (פסא)
האמור. אל תחשוב אשכ לראש הזה כפעלו כאשר האמין לי והעיר כן האמין לי: (ל-על שדד וגו'. הוא
ענין מליצה לומר הנה החבונתי במעשה העצל:
אבן עזרא
שקר ולא תפתח אתה להעיר, פירוש אתה, ואם תפתח רעך: (כסא) האמור כאשר עשה לי רעה.
כבני יונתן

אבן עזרא

כבני יונתן

מכעל הכפל, והם שני משקלים הפתח והפתחת, והענין מה יבוא להודיענו. הלא ידענו כי אם תעצל האדם ולא יודע שדדו ולא יתקן כדמו כי יעלה קמשותים ומה זה שיאמרו אתה כן ואחזה אכי אשיה לך. הנה מצאנו במקומות רבים ענין שדד וכיום וניר הורעה נזכרים על דרך משל, אשיה נא ליריד שירת דודי לכדמו (ישעיה ה' א), ארכי אפרים יהוש יהודה (ישעיה י"א), ועוד הכל היום יהוש יהודה לרוע (ישעיה מה ב), ודעו לכם לצדקה נרו לכם נר (ישעיה י"ג), והנה השרה בזה משל על הנפש המתהוה, ולפי המתהוה מתולדת הומו ימשלה למה. ואמרו מחברי המוסר עזר הכרזים היררכים לנפשותיהם כדרך החרישה וההשקאה להצמיח הורע והוא מוגז במצות הראשון, המבונן בזה, הענין הזה כולו מוכיח כי הוא דרך משל, ולולי כן

מדרשי חזו"ש

מסכתותיו ופיקודי סוף שוישב רחובם, ועליו אמר שלמה: על שדד איש עצל עברתי וגו' ונדר אבדו נהוטה, וכיון שנופל כוחו של כסם, מיר חוב כל הכסם כולו. (אור"ג פו').
על שדד איש עצל עברתי, אמר רב הונא: הרי שקנה שדד וקנה כסם, קריו איש וקריו אדם וקריו עצל, מה תביא יש לי, אלא על שדד איש עצל עברתי, זה אדם הראשון, ועל כסם אדם הסו לך, זה חיה: והנה עלה כל קמשותים, ורקן ויורד תצמיח לו, כמו פניו החוליים, בוטם אפך תאלל לחם, ונדר אבדו נהוטה, וישלחתו הי' אליהם מן ערן, וילקישו.

על שדד איש עצל עברתי, קנה שדד וקנה כסם ולא עמל כסם, וקרא עצל, כן תלמיד חכם, אם אינו נשא ונותן בחברותו סופו להניח שנים ושלשה רבדים בפניו. הנה עלה כל קמשותים, שפבקש פירוש של פשה ואינו מוצא, כמו פניו החוליים ונדר אבדו נהוטה, מתוך שלא עמל כסם, הוא חושב ומסמך את הסוחר ומסמך את השמה, ופירך גורך של תלמיד חכמה, ומה עשוי של זה, תלמה פירש אותו מקבלה, ופירך נדר ישבנו חוש (פסרי).

חמנום יונתן

רנג
משלי כד
חמנום יונתן
בשפתיה: כשאל-האמור פאשר עשד-לי פון
אעשד-לי לאש פפגלי: דעל-שדד ל-
אלש-עצל עברתי ועל-פרם אדם חסר-לב:
רשיי
מסמפה לרען כרענון: (ל-איש עצל על גירסם פלמוזי:
צבורת דוד
לומר אף אם בשום פעם פתחת אתה לרען בשפתוך לעשות רעות, עם כל זה אתה לא תעשה כן: (פסא)
האמור. אל תחשוב אשכ לראש הזה כפעלו כאשר האמין לי והעיר כן האמין לי: (ל-על שדד וגו'. הוא
ענין מליצה לומר הנה החבונתי במעשה העצל:
אבן עזרא
שקר ולא תפתח אתה להעיר, פירוש אתה, ואם תפתח רעך: (כסא) האמור כאשר עשה לי רעה.
כבני יונתן

אבן עזרא

כבני יונתן

מכעל הכפל, והם שני משקלים הפתח והפתחת, והענין מה יבוא להודיענו. הלא ידענו כי אם תעצל האדם ולא יודע שדדו ולא יתקן כדמו כי יעלה קמשותים ומה זה שיאמרו אתה כן ואחזה אכי אשיה לך. הנה מצאנו במקומות רבים ענין שדד וכיום וניר הורעה נזכרים על דרך משל, אשיה נא ליריד שירת דודי לכדמו (ישעיה ה' א), ארכי אפרים יהוש יהודה (ישעיה י"א), ועוד הכל היום יהוש יהודה לרוע (ישעיה מה ב), ודעו לכם לצדקה נרו לכם נר (ישעיה י"ג), והנה השרה בזה משל על הנפש המתהוה, ולפי המתהוה מתולדת הומו ימשלה למה. ואמרו מחברי המוסר עזר הכרזים היררכים לנפשותיהם כדרך החרישה וההשקאה להצמיח הורע והוא מוגז במצות הראשון, המבונן בזה, הענין הזה כולו מוכיח כי הוא דרך משל, ולולי כן

מדרשי חזו"ש

מסכתותיו ופיקודי סוף שוישב רחובם, ועליו אמר שלמה: על שדד איש עצל עברתי וגו' ונדר אבדו נהוטה, וכיון שנופל כוחו של כסם, מיר חוב כל הכסם כולו. (אור"ג פו').
על שדד איש עצל עברתי, אמר רב הונא: הרי שקנה שדד וקנה כסם, קריו איש וקריו אדם וקריו עצל, מה תביא יש לי, אלא על שדד איש עצל עברתי, זה אדם הראשון, ועל כסם אדם הסו לך, זה חיה: והנה עלה כל קמשותים, ורקן ויורד תצמיח לו, כמו פניו החוליים, בוטם אפך תאלל לחם, ונדר אבדו נהוטה, וישלחתו הי' אליהם מן ערן, וילקישו.

על שדד איש עצל עברתי, קנה שדד וקנה כסם ולא עמל כסם, וקרא עצל, כן תלמיד חכם, אם אינו נשא ונותן בחברותו סופו להניח שנים ושלשה רבדים בפניו. הנה עלה כל קמשותים, שפבקש פירוש של פשה ואינו מוצא, כמו פניו החוליים ונדר אבדו נהוטה, מתוך שלא עמל כסם, הוא חושב ומסמך את הסוחר ומסמך את השמה, ופירך גורך של תלמיד חכמה, ומה עשוי של זה, תלמה פירש אותו מקבלה, ופירך נדר ישבנו חוש (פסרי).

משלי כד

רנג

רנג
משלי כד
חמנום יונתן
בשפתיה: כשאל-האמור פאשר עשד-לי פון
אעשד-לי לאש פפגלי: דעל-שדד ל-
אלש-עצל עברתי ועל-פרם אדם חסר-לב:
רשיי
מסמפה לרען כרענון: (ל-איש עצל על גירסם פלמוזי:
צבורת דוד
לומר אף אם בשום פעם פתחת אתה לרען בשפתוך לעשות רעות, עם כל זה אתה לא תעשה כן: (פסא)
האמור. אל תחשוב אשכ לראש הזה כפעלו כאשר האמין לי והעיר כן האמין לי: (ל-על שדד וגו'. הוא
ענין מליצה לומר הנה החבונתי במעשה העצל:
אבן עזרא
שקר ולא תפתח אתה להעיר, פירוש אתה, ואם תפתח רעך: (כסא) האמור כאשר עשה לי רעה.
כבני יונתן

אבן עזרא

כבני יונתן

מכעל הכפל, והם שני משקלים הפתח והפתחת, והענין מה יבוא להודיענו. הלא ידענו כי אם תעצל האדם ולא יודע שדדו ולא יתקן כדמו כי יעלה קמשותים ומה זה שיאמרו אתה כן ואחזה אכי אשיה לך. הנה מצאנו במקומות רבים ענין שדד וכיום וניר הורעה נזכרים על דרך משל, אשיה נא ליריד שירת דודי לכדמו (ישעיה ה' א), ארכי אפרים יהוש יהודה (ישעיה י"א), ועוד הכל היום יהוש יהודה לרוע (ישעיה מה ב), ודעו לכם לצדקה נרו לכם נר (ישעיה י"ג), והנה השרה בזה משל על הנפש המתהוה, ולפי המתהוה מתולדת הומו ימשלה למה. ואמרו מחברי המוסר עזר הכרזים היררכים לנפשותיהם כדרך החרישה וההשקאה להצמיח הורע והוא מוגז במצות הראשון, המבונן בזה, הענין הזה כולו מוכיח כי הוא דרך משל, ולולי כן

מדרשי חזו"ש

מסכתותיו ופיקודי סוף שוישב רחובם, ועליו אמר שלמה: על שדד איש עצל עברתי וגו' ונדר אבדו נהוטה, וכיון שנופל כוחו של כסם, מיר חוב כל הכסם כולו. (אור"ג פו').
על שדד איש עצל עברתי, אמר רב הונא: הרי שקנה שדד וקנה כסם, קריו איש וקריו אדם וקריו עצל, מה תביא יש לי, אלא על שדד איש עצל עברתי, זה אדם הראשון, ועל כסם אדם הסו לך, זה חיה: והנה עלה כל קמשותים, ורקן ויורד תצמיח לו, כמו פניו החוליים, בוטם אפך תאלל לחם, ונדר אבדו נהוטה, וישלחתו הי' אליהם מן ערן, וילקישו.

על שדד איש עצל עברתי, קנה שדד וקנה כסם ולא עמל כסם, וקרא עצל, כן תלמיד חכם, אם אינו נשא ונותן בחברותו סופו להניח שנים ושלשה רבדים בפניו. הנה עלה כל קמשותים, שפבקש פירוש של פשה ואינו מוצא, כמו פניו החוליים ונדר אבדו נהוטה, מתוך שלא עמל כסם, הוא חושב ומסמך את הסוחר ומסמך את השמה, ופירך גורך של תלמיד חכמה, ומה עשוי של זה, תלמה פירש אותו מקבלה, ופירך נדר ישבנו חוש (פסרי).

רסו **משלי כו** **חרגום יונתן**

פְּבוּרִי: מַחֲוֹחַ עֲלֵה בְּדֵש־שֹׁבָר וְזַמְשָׁל כְּפִי
כְּסִילִים: רֵב מַחֲוֹלֵל־כָּל וְשֹׁבָר כְּסִיל וְשֹׁבָר
עֲבָרִים: אִי־כְּכֹלֵב עָשָׁב עַל־קֶאֱוֹ כְּסִיל שֹׁנְהָ
בְּאֹהֶלְהוֹן: יִבְרָאִית אִישׁ חֶכֶם חַכְמֵי פְעֵנְיוֹ הַקְּוֹהָ
וְהָרַף עַל חַיִּבְהִיּה הִיבְנָא סְבֻלָּא רְתֵנִי בְּסֻבְלִיתִיהָ: יֵבֵאן חַיִּיטָא זְבִּיבָא דְחִפִּים פְּעֵנִי

רש"י
 עומדת להורקן כי הוטן לספול כעד מיני על יספור אלף פועלים בקיאים ולא יספור אלף קיימא ורעמינו ז"ל דרשו (מולי קנה) על המלמד הסופקים במלכאמו, אבל הקב"ה מחולל כל ואומר מורה למלמד שלישי בגוון שהוא כוונת אמן הסופקים ושוב עוצמי לרבים הענלים מכל מלכא. למקולס: (ט) חוץ ע"ה ביד שבור, כמו שסוף ומדרש מגדל, ושוב כפול משלוח ויפכו מעיטמ מדנן מד שיכור כן המשל המלמד למטה (פסוק ז) מסוס (נמלש"ט מ ג, ולטון עוש שכר ישע"י ע' ז) מדנן בני הספל לטום לסם לסום ולקון מלכאבי הקב"ה סוכר מזל כפול, המשמש עינות הממה, ומשו המשל: (י) רב סוחוץ"כ"י, הקב"ה גדל אמ ממשי ואלין, ומלו הוא סוכר וסוגר כל עונני הס סכל זין אל סכל ככפל כמכס, לון לנו לרבינן מלין זי עד הפסוק, ומדעי רפי מטה לאמי, רכ לסוס מכמה: ושובר כפוי, לא ככסר ורס סלג ממול כל, פעמי יס לו פעולת הדעה, ולס סוכר

רסו **משלי כו** **חרגום יונתן**

וְנִפְשִׁיהַ סְבֻלָּא סָב מְנִיָּה: יֵבְאֵמֵר עֲפֻלָּא שְׁחֲלָא
בְּאֹהֶרְהָ אֲרִיָּא בִּינִת שְׁוֹבֵר: יְדִידָךְ תִּרְעָא
דְּמִכְבָּד עַל צִדְתָּה תִּרְעָא
הִיבְנָא עֲפֻלָּא עַל צִדְתָּה
עֲוִסְיָה: מֵי־עֲפֻלָּא כְּמִשִּׁי
אֲרִיָּה בְּשִׁתָּתָא לָעִי

רש"י
 סבל במלכאמו הנה הוא כומר כל עוצמי לך שוולן סבלאם לאורח א"י ימן וא"י יס לו לפעול דבר ריק הוא ודמינו ענין כלן: (ט) בצרחת. מורה ממה נטמן יזי מפני הקור: (טו) משיבי סבורת ציון
 שם משמות הארץ: (י) צירה. דגל הדלת הנחנן יורד ממנו, כי הוא לימד ויחננם, אבל המחזיק עצמו כבוד המפתח, וכן נאמר בדרך שאלה הפכו עליה צירה לחכם לא יחפץ ללמוד מזה: (יג) אמר עצ"י. לרוב העצלות ינינם לומר אך אלק הוא שול בדרך וגר ואהיה נטרף: (יד) הדלת. כמו הדלת הסב עצמה על הצידי הנה והנה ולא תצא ממנה, כן העצל יחפץ על מטהו ולא יקום: (טז) פפון. הנה העצל יתעצל במלכא, וכל היים עוסק באכילה ירדו סמונים בצלחת לקנח התבטיל המתדבק בו, והנה בסופי יהיה ללא ועוף להשיב ידו אל פיו להשיב ב"המאכל, והוא עין מליצה, לומר שיחטר לחמו וכאילו ללא להשים המאכל אל פיו: (טז) חכם עצ"י. העצל הוא חכם בעיני עצמו יותר משכחה רואי פני המלך היוצרים להשיב טעם על כל אשר ישאלום, כי כעבור העצלות יתחכם למצוא טעם על בטול המלכא:

מבן עזרא
 ויהוה את עצמו במעשה כסילות: (ט) חוה. כמו הקין העולה ביד שיכור שהוא נוקב בפיו ומוזק בו לאחזיקים, כן המשל אשר בפיו הכסילים זיק לעצמו ולאחזיקים: (י) רב. איש רב ירבה חללים כל הקרב ואין מי יניח אליו אבל ישכיר את הכסיל ואת העובדים על דת למען יהיו הם בחברתו להכניס עממו את הבריות: (יא) כבכ"ב. כמו הכלב אשר דרכו לחזור ולאכול את המאכל אשר קאה מגופו, ולא יבין כי כעבור דרך המאכל קאה אותו ומה לו לאכול שוב, כן הכסיל שנה לעשות שוב אולתו אשר נכשל על ידו ולא יבין: (יב) ראית. כאשר תראה איש חושב עצמו בעיניו לחכם ולא כן הוא, הנה יש תקוה להמחוק עצמו לכסיל

מבן עזרא
 טעמו יקוה להיות כסיל ממנו מן העצל פירוש ובהפתחה, וכן עצל יסוב על מטתו מצד אל צד, אחר יש לכסיל תקוה שיביאות מה שיקוה לאל ולא יקום לבקש מחייתו, על כן אחרי טמן פירוש יותר מן העצל: (יג) שחף בדרך. עילה והטעה, כדי שלא יצא להתעסק במלכא, והוכיח ענין העצל לבלתי הדמות אליו: (יד) הדלת. התייך שיש כתי"י קשת, או התייך חת ה"א: תפוס, דבק פסוק פנים ואחור: צירה. מן חרגום חריין צירין, והם הפותח וכן הפירוש הולך חסוב על צירה, כהסגרה

מדרשי חז"ל
 (יא) ככ"ב שב על קאו וגו'. חיר: עבירות שהתודה עליהן יום הכיפורים זה, לא יתודה עליהם יום הכיפורים אחר. ואם שנה בהן, צריך להתודות יום הכיפורים אחר. ואם לא שנה בהן, חוץ התודה עליהן, עליו הכתוב אומר: ככלב שב על קאו, כסיל שנה באולתו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כיש שהוא משובח שנאמר: כי פשעי אני אודע חסאתי נגדי חמיר. אלא מה אני מקיים ככלב שב על קאו, כרדף הווא.

מדרשי חז"ל
 (יג) אמר עצ"י שחף בדרך וגו'. רבי דוסא בן הדיבנס אומר: שינה של שחרית ירין של צהריים ושבת לרדים. ושיבת בית כסוית של עמי ארזת מצויים את האדם מן העולם. שינה של שחרית כיצד, מלמד שלא יחבון ער שיתעורר עליו זמן קריאת שמע, ככל מן ההורה. שנאמר: אמר עצל שחל בדרך ארץ בין הרוחבות. (אדר"ג ב.)

ענין ה, ויסוד הדבר דמה שמסור לאלים משינות גדולה הוא מקלקל עלי הרבה.

בפרישת ויגש (מט) ומה יהיה שלם לפנינו אל יוסף להורות לפנינו גשמה.

ופריש"י בשם המורש למקן לו בית כלומר שמתם מלא הוראה, והנה צוהג שנעולו כשרוטים לגור צעיר חרש בלתי שמה לצדוק ולסדר לרעה לגור צה אלז מי ימקן בית כלומר להוראה אלז ציעקב אבינו הי' לויסך הדירה לגור צו סמך שוסדר עזמו למחר שינח שמה אלז הבית המלמוד שנוגע למורה ורומיות שיהי כ"כ משוב צעיון סודר מקודם צואו שמה.

ורגבה במדרש שם אומא שלם לו להמקין צים ועד שיהא מורה צו ל"מ ושניהו

השבעים למרדס צו, מרש שכן הוא כיון שאלך לו יוסף מאללו הי' יודע שיקבץ בלתי פרוק פירש ממנו כיון שצב אלף יוסף ואלמרו לו יוסף מי ויפג לצו, מוכר בלתי פרוק פירש הימנו ואמר בלצו יודע מי שצפסק עגלה ערופה פירש ממני יוסף, אמר אל יודע בלתי פרוק פירש הימני מי מאלמין להם, ואלף יוסף הי' יודע בלתי פרוק פירש הימנו, מה עשה יוסף נמן להם עגלות, ללמדך שצריכי שיהי יטעך יוסף הי' עוסק במורה, והנרי"ל סמון זצ"ל כמה כמלך מוכיחות העגלות שמה ששלם יהיה לפניו הי' כדי למקן צים מלמוד, וימחר עשי"י המשה צפ"ד מלצוה מרי"א ערה"ז דונה לפירודיו צפני ערה"צ הסקן עזמן צפרודודי כדי שמתם לצרקולין, והיינו שהצרכולין עיקר והשמה ירדה לערה"ז כדי להמקין עזמו צמורה ומלות להכנס לצרכולין האלמי ומה עשה האלם הפסוק מהסך הקערה על פיה וממשיע הערה"ז

שבעול כשומר נכנס לעיר שלם הי' צה מושולם ורעה לאכול, יודעי פשוט כשראה שכמות על האלע כשר יכנס להמפעלה ויאכול, ויהי אמר שהוא קצת יומר ויהי ימאל ליהודי בשוק אביה יכל לאכול ומה שהוא אמר לו מלמדי שיהי ע"א נאמן בליסוריס, ואם הוא יומר ואיך יכנס לציה"ל וירעה מי הם המלשים משוצים וסולל אביה הוא יכול לאכול ואם הוא יומר זהיר יכנס לנצח הרב ואביה שהרב אומר שכולים לאכול צדאי כשר למחריף, אלז מה יהיה אם אומו יהודי עזמו ינח לעיר חרש ורעה להשקיע ממון בעסק כדי להרויח ואינו יודע שום אדם צעיר זה ומי נאמן, באופן זה לא ימאל לשום יהודי בשוק שינח צוגר לו מי הוא אדם נאמן, וגם אפילו למרשי ציה"ל לא ישאל שגידלו לו על אדם נאמן, ופשוט לנצח הרב לא יכנס לאכול, רק הוא צעזמו יטה צעיר איה צבועות עד שומבר לו עני המלשי מעמנו, ולא יסמון על שום אדם שגידלו לו שפלוני אדם נאמן, וגם אמרי ששה וידע שהוא אדם נאמן לא ימסור לו הכסף עד שיכמוז לו שטר וגם ימסור לו וועקסאלף, וגם יששה לפרודיק, וכ"ז רק אמרי שומבר לו שמתמר הכספי של האדם הוא בנמצ עוב שצדוק המאון שלו וכ"י. זהו המלוק בין רומיות לצמיות צוהג שבעולם, אלז אלצרכס אבינו הי' להסך אלצרכס הי' לו נכסום הרצה רפי לו אימפעריה גדולה ומי"מ אלישור הי' זקן צמו המיאל ככל אדם לו, שהוא האמין אלישור וממר לו נכסיו, שלא הי' שום דבר שלא מסר ליד אלישור, אלז כרומיות לא האמין לו רק אם יטע לו שצעה שלא יקח אשה מננות הנכעני

דשיבות הדורה

ענין ה

ומיניו יעספ על הגב מו ימור מחמת מחמת לאדמה עד שיוכל לנצח מפקדיו השומר לנגד מלמר שמכלימו צמיס צרוק לו ימלא אמלעים ככרי לכאיבה, אולם העלן אשר מסר לו המלכות הנפש היי זה בגלל שאין לו צרידות צמגמת מיני ולכן מוגל ממיל אמללואים ומירלויס עכ"ל. ויסוד הדבר כמש"כ דעגלות נוע ומסרון הכרת משינות הדבר, ולכן מסר לו האמלעות הנפש לנצח הדבר ומולל אמללואים ומירלויס.

ורב מיים שסוציעני זצ"ל הי' אמר מהצרכוליס הכי גדולים צדור העבר, וכשהי' צמור פשם נכנס למריו של ר' מיים עור זצ"ל כשהי' יושב עם עור גדולים ועמר מלא קוממו צביעלו צלמרו שהאולז הספריס של המיר ישיצה נכנס רפי ר' מיים אומר על עזמו שאין לו זכרון מופלא, ורק כיון שמתשי כל מלה ומלה שלומר א"א לו לשבות, שמה שאדם ממשיצ מלמד אלו שוכמ, וכ"כ יקר ומשוב הי' צעיו המורה. 1

ויאמר אלצרכס אל עברו זקן צמו המושל ככל אשר לו שום נח ידך סמם ירכי ואשציעך וגו' אשר לא חקק אשה לנצי מננות הכנעני (מי שיהי כ"י, י"א והנה הגרי"ס מציסקן זצ"ל הי' מרגלל צפומיה מביאר מיס מיים שפי' פסקו זה והושב צעיונו, דהנה צוהה

הרע"א ה' אקורת יצ"ח סורוצין (1911) יצחק שבת - פורים - ענין ה

7 ויבא עמלק וילחם עם ישראל כרפילים שמו

וי"ט. ורדשו מו"ל שרפו יריסם מן המורה, והנה הגאון ר' ימקו דוטנער זצ"ל צפמד ימק על פוריס מנמר שכל מקום שמו רלויס לומר היושך מלמוד המורה אנו אומרים ציעול מורה וכאן אנו מוללויס ציעוי מרש רכיון ידים מן המורה, שפירוסו הפסד הכרם המשיות של הדבר שבו צריכות הידים להמשקן. כמלדס נפסדר הכרת המשיות של העסק הוא מרסה אל דיו, עכ"ל.

ורגבה צמנילה י"א א' ר' אלשור פמם לה פממא להא פכשמא מרסא צעלממיס ימא המוקרה ופשלות ידים ילונף היימ, צבייל עגלות שהיה להם לשרלל של עסקו צמורה נעשה שומו של הקצ"ה מך וזין מך אלז עני, ורמה שהארש של עגלות הוא הפסד הכרם המשיות של הדבר שבו צריך להמשקן, וכלל ישרלל הפסדו משיות המורה שלם ולכן נמללנו ללמוד מורה.

← אביר עלל סמל צדוך אלרי בין הרמות ומעלי

מ, י"א. והקשה דודי הכרי ממלעל קוץ זצ"ל דממני"ס שם צממת יס אלרי צדריך יס ממה לשפד ולמה יקרא עגל, ואם אין אלרי צדריך אנו עגל אלז שקרן, וימלר שצממת מירלי שיש ארי או שאל צדריך, מולס אלס זרמי ממיר ימלא דרך ומילה להביע למקום ישוד, ולמרות שיכיוצו